

RAPORTUL nr. 4

Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020

Perioada de observare: 30 septembrie – 13 octombrie 2020

Publicat la 15 octombrie 2020

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Monitorizarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020”, precum și al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale din 2020 în secțiile de votare create în străinătate”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul justiție și drepturile omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, prevalează prevederile stabilite de textul în limba română.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE.....	8
I. CADRUL LEGAL	10
II. ORGANELE ELECTORALE	16
III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR	23
IV. LITIGII ELECTORALE	25
V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR.....	28
VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ	29
VII. CONCURENȚII ELECTORALI	31
VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	36
IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE	47
X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ.....	54
RECOMANDĂRI	57
ABREVIERI	58
ANEXE.....	59

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. MO Promo-LEX constată lipsa unui cadru legal explicit privind temeiurile de refuz de deschidere a contului pentru un grup de inițiativă sau un concurent electoral, în contextul restricționării dreptului de a fi ales.

Atragem atenția și asupra neclarităților privind legalitatea susținerii de către un partid politic a unui candidat independent, inclusiv din perspectiva raportării lacunare a finanțării campaniei electorale, dar și a implicării în campania electorală a partidelor politice care nu participă la alegeri. De asemenea, atestăm reglementarea insuficientă a mecanismului de suspendare a Președintelui Republicii Moldova pentru participare în campania electorală.

În mod repetat, ca și la alegerile prezidențiale din 2016, MO Promo-LEX constată reglementări legale care afectează egalitatea șanselor pentru concurenți din perspectiva începerii concomitente a campaniei electorale.

Organele electorale. În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt în cadrul a 5 ședințe, fiind adoptate 33 de hotărâri privind organizarea scrutinului prezidențial, inclusiv de acreditare a 427 de observatori naționali și internaționali. În total, până la data de 13 octombrie 2020, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 919 observatori naționali și 121 de observatori internaționali. Dintre aceștia, CEC a acreditat 894 de observatori naționali ai Asociației Promo-LEX.

În timpul vizitelor observatorilor Promo-LEX, toate cele 36 CECE II activau. În același timp, nu toate CECE respectă cerințele privind activitatea în condiții de pandemie: 12 (34%) consilii nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali; cel puțin 18 (50%) CECE nu efectuează termometria vizitatorilor; în cazul a 4 CECE (11%) nu se regăsesc informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei.

Cu privire la amplasarea secțiilor de votare, constatăm micșorarea ponderii SV deschise în instituții de învățământ de la 47% (alegerile parlamentare 2019) la 33% pentru alegerile prezidențiale 2020.

Birourile electorale au fost constituite în termene legale, însă în cazul a cel puțin 48 BESV nu a fost respectată componența dintr-un număr impar de membri. Componența birourilor din perspectiva de gen este una dezechilibrată – 83% femei și 17% bărbați. Iar în cazul a 468 BESV în componență nu este niciun bărbat. Referitor la alegerea conducerii BESV, din totalul de 116 birouri observate în perioada de referință, în cazul a trei nu a fost respectată procedura de vot deschis.

Cu referire la realizarea dreptului de vot al cetățenilor din regiunea transnistreană, la 1 octombrie 2020 administrația secesionistă de la Tiraspol a anunțat că va permite accesul către secțiile de votare organizate pentru alegătorii din regiune.

Desemnarea și înregistrarea concurenților. Pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, CEC a înregistrat 8 concurenți electorali, dintre care 7 au fost desemnați de formațiuni politice și doar unul este candidat independent (CI). Un candidat nu a fost înregistrat, iar patru grupuri de inițiativă, dintre care trei în susținerea unor candidați independenți, nu au reușit, din diverse motive, să colecteze numărul necesar de semnături.

Comparativ cu ultimele alegeri prezidențiale din 2016, când au fost înregistrați 12 candidați, numărul concurenților în 2020 a scăzut. De asemenea, s-a redus și ponderea candidaților femei, de la 42% (5 candidate) în 2016 la 25% (2 candidate) în 2020.

Litigii electorale. Potrivit paginii web a CEC, în perioada de referință nu au fost înregistrate contestații la Comisia Electorală Centrală. Totuși, Promo-LEX a analizat o cerere depusă de Andrian Candu (Pro Moldova) și un demers înaintat de Dorin Chirtoacă (BE Unirea). Cererea a fost respinsă, iar demersul nici nu a fost înregistrat în calitate de contestație. De asemenea, la 10 octombrie 2020, la distanță de o lună, CEC a remis răspuns cu referire la două sesizări depuse la 9 septembrie 2020.

În perioada de referință, Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție au examinat cel puțin 8 contestații privind înregistrarea grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali, constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului, Circulara CEC nr. 2796 din 15 septembrie 2020 privind modalitatea de finanțare de către partidele politice a candidatului desemnat, refuzul înregistrării concurenților electorali, verificarea înregistrărilor prealabile pentru secțiile de votare din Federația Rusă etc. Termenele de soluționare a contestațiilor depuse la Curtea de Apel și la Curtea Supremă de Justiție au fost respectate în majoritatea cazurilor.

Administrația publică. MO Promo-LEX constată că în cazul a cel puțin 355 de birouri electorale (18%) organizate pe teritoriul Republicii Moldova în componența lor nu este inclus niciun membru desemnat de consiliile locale, iar în cazul a 217 birouri electorale (11%) numărul membrilor desemnați de APL este mai mic de 3 membri, aceasta în condițiile în care prevederile legale stabilesc că candidaturile a 3 membri ai BESV se propun de către consiliile locale.

Subliniem că niciun BESV constituit de CECE nr. 1 Chișinău nu are membri desemnați de APL. Potrivit observatorilor Promo-LEX, în lipsa deciziei consiliului municipal la acest subiect, majoritatea absolută a membrilor BESV au fost desemnați din Registrul Funcționarilor Electorali (RFE), gestionat de CEC. În context, apare întrebarea dacă persoanele respective se află cu adevărat în listele RFE sau procedura de desemnare din contul acestui registru ar fi o formalitate. Atragem atenția că problema lipsei transparenței în completarea RFE de către CEC a fost semnalată de Promo-LEX încă la scrutinul prezidențial din 2016.

Concurenții electorali. În primele 12 zile de campanie observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 595 de activități electorale, de aproape cinci ori mai mult decât în ultimele două săptămâni de colectare a semnăturilor de către GI. Cele mai multe activități constatate (80%) au fost desfășurate de trei candidați: Igor Dodon (CI) – 229 (39%), Renato Usatîi (PN) – 130 (22%), Maia Sandu (PAS) – 114 (19%). MO Promo-LEX constată repetat implicarea PSRM, partid care nu a desemnat candidați, în campania electorală a CI Igor Dodon. În plus, MO Promo-LEX atrage atenția asupra a cel puțin 6 cazuri ce pot fi calificate drept nerespectare a regulilor de sănătate publică instituite de comisiile teritoriale extraordinare de sănătate publică sub aspectul desfășurării întrunirilor, vizându-i pe Igor Dodon (CI) – 3 cazuri; Maia Sandu (PAS) – 2 cazuri și un caz – Tudor Deliu (PLDM).

Au fost raportate cel puțin 1 554 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală. Cei mai activi (75%), potrivit observatorilor, au fost aceiași trei candidați: Igor Dodon (CI) – 525 (34%), Maia Sandu (PAS) – 322 (21%) și Renato Usatîi (PN) – 309 (20%).

Observatorii au identificat cel puțin 18 cazuri calificate drept utilizare a resurselor administrative, dintre care: 14 – Igor Dodon (CI), câte un caz – Tudor Deliu (PLDM), Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA) și Violeta Ivanov (PPȘ). Este vorba despre implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală în timpul programului de lucru (13 cazuri) și de asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici (5 cazuri).

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 7 cazuri de utilizare a imaginii persoanelor oficiale străine și a imaginilor ce reprezintă instituții/simboluri de stat. Dintre acestea, câte două cazuri se referă la Maia Sandu (PAS), Andrei Năstase (PPPDA) și Dorin Chirtoacă (BE Unirea), iar într-un caz e vizat Tudor Deliu (PLDM).

De asemenea, au fost raportate cel puțin două cazuri în care au fost implicați reprezentanții unui cult religios în campania electorală a candidatului Igor Dodon (CI).

Finanțarea campaniei electorale. Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, în perioada de observare, dintre cei 8 concurenți electorali înregistrați, 6 au depus rapoarte săptămânale: Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA), Maia Sandu (PAS), Violeta Ivanov (PPȘ), Tudor Deliu (PLDM) și Igor Dodon (CI). Un concurent – Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – a depus un demers în care declară că până la data respectivă nu a deschis contul „Fond electoral”. Contrar prevederilor legale în vigoare, Octavian Țicu nu a depus nici raport și nici demers de neefectuare a cheltuielilor.

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor declarate de către concurenții electorali, pentru prima săptămână de campanie electorală, este de 10 092 911 lei, dintre care 1 302 239 de lei sunt venituri în mărfuri și servicii gratuite. MO Promo-LEX constată că 566 de persoane fizice au donat în bani 7,68 mil. de lei, printre donatori fiind și 6 conaționali din afara țării. Candidații (Maia Sandu, Andrei Năstase și Tudor Deliu) au mai primit bani de pe contul partidelor și doar o candidată (Maia Sandu) a primit donații din partea persoanelor juridice. Toți candidații au primit donații în mărfuri și servicii.

MO Promo-LEX a constatat un transfer de pe contul curent al PAS în contul „Fond electoral” al candidatei Maia Sandu (PAS) de 900 000 de lei. Suma depășește plafonul de 95 436 de lei stabilit pentru persoane juridice prin Circulara CEC din 15 septembrie 2020. Până în momentul elaborării acestui raport, CEC nu a examinat rapoartele concurenților depuse la 9 octombrie 2020.

MO Promo-LEX notează că declararea donațiilor materiale sau a celor care provin din servicii cu titlu gratuit este o practică pozitivă de asigurare a transparenței campaniei electorale. Totuși, declararea acestor donații în afara contului „Fond electoral” riscă să diminueze corectitudinea raportării și să servească drept o modalitate de a ocoli rigorile impuse de verificarea fluxurilor financiare din contul „Fond electoral”. Acest cont este unicul instrument prin care poate fi urmărită trasabilitatea banilor utilizați în campania electorală.

MO Promo-LEX constată, repetat, că niciun concurent electoral nu raportează cheltuielile pentru activitatea agitatorilor și nici nu declară serviciile acestora drept donații materiale. Așadar, potrivit estimărilor, 6 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor de campanie în cuantum de cel puțin 809 477 de lei.

Discursul de ură și instigare la discriminare. În perioada 30 septembrie – 13 octombrie 2020, au fost identificate cel puțin 62 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, ceea ce reprezintă de 2,6 ori mai mult față de perioada precedentă de monitorizare.

Dintre acestea, în 41 de cazuri s-a constatat utilizarea acestui tip de discurs de către candidați: în 39 de cazuri autorul a fost candidatul Renato Usatîi (PN), într-un caz – Andrei Năstase (PPDA) și într-un caz – Octavian Țîcu (PUN).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 14 cazuri în care politicienii, jurnaliștii, liderii de opinie sau susținătorii candidaților au utilizat mesaje de ură și/sau instigare la violență împotriva candidaților înscriși în cursa electorală. Astfel, în 6 cazuri a fost vizată candidata PAS, Maia Sandu, în 4 cazuri a fost vizat candidatul independent Igor Dodon, în 2 cazuri a fost vizat candidatul PN, Renato Usatîi, și în câte un caz au fost vizați concurenții Blocului Electoral UNIREA, Dorin Chirtoacă, și concurentul PUN, Octavian Țîcu.

În alte 7 cazuri, discursul de ură și instigare la discriminare a fost îndreptat împotriva membrilor partidelor politice și/sau a susținătorilor candidaților, precum și împotriva funcționarilor publici, politicienilor și alegătorilor în general.

Principalele criterii care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, dizabilitatea, activitatea profesională, sex/gen, religia și convingerile religioase, orientarea sexuală și opinia.

Educație și informare electorală. În contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, în perioada de raportare, Asociația Promo-LEX și alte trei organizații care au beneficiat de subgranturi din partea Asociației au realizat cel puțin 59 de activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot.

Activitățile au vizat tinerii, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă și au cuprins mesaje, articole, știri video, reportaje video, videouri de informare și mobilizare, vloguri, emisiuni de tip talk-show, quizuri electorale și platforme web informaționale. Din cauza restricțiilor sanitare-epidemiologice impuse de pandemia de COVID-19, toate activitățile au fost realizate în format online și au fost promovate pe rețelele de socializare.

CICDE și CEC au desfășurat atât activități de instruire (a funcționarilor electorali, a potențialilor membri ai birourilor electorale ale secțiilor de votare din afara țării, a angajaților IGP), cât și anumite activități de informare (publicații periodice, materiale video și didactice etc.) privind pregătirea scrutinului prezidențial și specificul alegerilor în condiții pandemice.

INTRODUCERE

Raportul nr. 4 este elaborat de Misiunea de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020. Prezentul raport cuprinde rezultatele observării campaniei electorale în perioada 30 septembrie – 13 octombrie 2020. Observarea finanțelor campaniei electorale a candidaților a cuprins perioada 2 – 9 octombrie 2020. Totalizarea observării finanțării activității grupurilor de inițiativă, inclusiv cu ultima săptămână 25.09-01.10 va fi reflectată în raportul final. Conținutul acestui document poate fi supus revizuirilor redacționale.

MO Promo-LEX a planificat prezentarea a șase rapoarte intermediare de observare a alegerilor prezidențiale și a unui Raport final. De asemenea, în contextul zilei alegerilor (pentru turul I și, eventual, turul al II-lea de scrutin) vor fi elaborate comunicate de presă și două rapoarte E-Day privind desfășurarea scrutinului în ziua alegerilor, rezultatele numărării parțiale a voturilor și evaluarea corectitudinii completării proceselor-verbale. Misiunea rapoartelor MO Promo-LEX este sesizarea organelor electorale privind diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor a fost elaborată conform standardelor internaționale în domeniu și presupune observarea alegerilor atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de către echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor raportate de către monitorii și observatorii pe termen lung (OTL) din cadrul MO cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură, precum și societatea civilă. Constatările OTL sunt raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.data.promolex.md, sistem securizat cu acces limitat, gestionată de Promo-LEX. În cadrul vizitelor planificate, observatorii analizează informația rezultată din interviuri, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale. De asemenea, are loc observarea online a activității concurenților electorali.

Observarea procesului electoral se efectuează pe durata perioadei electorale de către 42 OTL. În ziua scrutinului, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în 608 secții de votare (SV), selectate de MO Promo-LEX pe baza unui eșantion stabilit de către o companie sociologică. În plus, o atenție deosebită va fi concentrată pe secțiile de votare de peste hotarele țării, unde este planificată delegarea a circa 60 de observatori, dar și pe secțiile de votare unde vor vota alegătorii din regiunea transnistreană, în fiecare dintre acestea fiind delegat câte un observator static. Procesul electoral din secțiile de votare, din imediata apropiere a acestora și traseele de acces către secțiile de votare la care vor vota alegătorii din regiunea transnistreană va fi monitorizat și de 80 de echipe mobile de observatori.

Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare sunt și vor fi instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea Promo-LEX. Ei semnează și își asumă Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan. Observatorii Promo-LEX sunt instruiți inclusiv privind standardele de protecție în context pandemic COVID-19. Activitatea observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

MO Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video. Acestea pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv

¹ [Codul de conduită](#) al observatorului național independent Promo-LEX.

cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) din Codul electoral, inclusiv drept sesizări ale observatorilor și urmează a fi examinate conform competenței.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma publică web www.electoralamonitor.md, pe care sunt stocate informații relevante (inclusiv cu suport foto/video, care nu conțin date cu caracter personal) din rapoartele observatorilor. În plus, pe această platformă orice cetățean, inclusiv reprezentanții concurenților, poate încărca semnalările sale cu privire la activitățile în context electoral. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarelor vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea. La fel, Misiunea gestionează platforma www.instruire.monitor.md, în care sunt disponibile pentru publicul larg materiale de instruire pentru observatorii pe termen scurt, cu excepția formularelor de raportare ale acestora.

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 20-a la număr. De asemenea, angajații și membrii Asociației dispun de experiență internațională și au participat la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Germania, Georgia, Estonia, Norvegia, Muntenegru, România, Serbia, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele fiecărui raport sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

Misiunea este susținută și raportul este elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Monitorizarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020”, precum și al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale din 2020 în secțiile de votare create în străinătate”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul justiție și drepturile omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

MO Promo-LEX constată lipsa unui cadru legal explicit privind temeiurile de refuz de deschidere a contului pentru un grup de inițiativă sau un concurent electoral, în contextul restricționării dreptului de a fi ales.

Atragem atenția și asupra neclarităților privind legalitatea susținerii de către un partid politic a unui candidat independent, inclusiv din perspectiva raportării lacunare a finanțării campaniei electorale, dar și a implicării în campania electorală a partidelor politice care nu participă la alegeri. De asemenea, atestăm reglementarea insuficientă a mecanismului de suspendare a Președintelui Republicii Moldova pentru participare în campania electorală.

În mod repetat, ca și la alegerile prezidențiale din 2016, MO Promo-LEX constată reglementări legale care afectează egalitatea șanselor pentru concurenți din perspectiva începerii concomitente a campaniei electorale.

1.1. Proiect de lege privind votarea peste hotare în două zile consecutiv

La 6 octombrie 2020 în Parlament a fost înregistrat proiectul de lege nr. 414², prin care se propune modificarea prevederilor Codului electoral, astfel încât să fie permisă organizarea votării peste hotare în două zile consecutive (sâmbătă și duminică). Autorii menționează că organizarea votului în două zile pentru toate secțiile de votare, și în țară, și în străinătate, ar reprezenta o povară extraordinară pentru cheltuielile bugetare. Din acest motiv, ar fi judicioasă introducerea votării în două zile doar pentru secțiile de votare constituite peste hotarele Republicii Moldova, acolo fiind înregistrată cea mai mare aglomerație în alegerile prezidențiale din 2016 și în alegerile parlamentare din 2019.

La fel, un motiv pentru înaintarea proiectului de lege este pandemia. Din cauza pandemiei, cetățenii Republicii Moldova sunt limitați în posibilitatea de a reveni acasă pentru a-și exercita dreptul la vot pe teritoriul țării, iar în cazul formării cozilor riscul infectării ar putea fi cu mult mai mare decât cel preconizat de către autorități.

Amintim că un proiect similar a fost depus în luna mai a anului 2020, care prevedea votarea în două zile atât în țară, cât și peste hotare³. Totuși, niciunul dintre aceste proiecte nu a fost examinat de Parlament.

Menționăm că în sesiunea de toamnă-iarnă, Parlamentul s-a întrunit în ședințe plenare doar în două zile (10 și 11 septembrie 2020), însă în niciuna dintre acestea nu a fost examinat nici proiectul de lege nr. 263 din 19.06.2020⁴, nici proiectele de legi care instituie măsuri de siguranță pentru prevenirea răspândirii infecției COVID-19.

1.2. Hotărârea Curții Constituționale privind dreptul organizațiilor comerciale de prestare a serviciilor oneroase concurenților electorali

La 8 octombrie 2020 Curtea Constituțională a emis Hotărârea nr. 24⁵, prin care a decis recunoașterea constituționalității dreptului de prestare a serviciilor de către organizațiile necomerciale doar în măsura în care organizațiilor necomerciale le este permisă prestarea de

² [Proiect](#) de lege nr. 414 din 6.10.2020 privind modificarea Codului electoral al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1381/1997.

³ [Proiect de lege](#) nr. 210 din 28.05.2020 cu privire la modificarea Codului electoral nr. 1381/1997.

⁴ [Proiect de lege](#) nr. 263 din 19.06.2020 pentru modificarea unor acte normative (Codul electoral nr. 1381/1997 – art. 1, 8, 15 ș.a.; Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 – art. 52, 400, 4235 ș.a.).

⁵ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 24 din 8.10.2020 pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolul 6, alin. (5) din Legea nr. 86 din 11 iunie 2020 cu privire la organizațiile necomerciale (interdicția prestării serviciilor de organizațiile necomerciale pentru concurenții electorali în perioada campaniei electorale).

servicii oneroase pentru concurenții electorali în perioada campaniei electorale. Astfel că, pe moment, **interdicția prestării serviciilor oneroase concurenților electorali în perioada campaniei electorale, stabilită de dispozițiile contestate, restrânge nejustificat și în mod discriminatoriu dreptul de proprietate al organizațiilor necomerciale, contrar articolelor 16 și 46 din Constituție.**

Totodată, Înalta Curte a înaintat o adresă⁶ Parlamentului, prin care a solicitat acestuia să reglementeze articolul 6, alin. (5) din Legea nr. 86 din 11 iunie 2020 cu privire la organizațiile necomerciale în conformitate cu hotărârea adoptată, astfel încât în perioada campaniei electorale organizațiilor necomerciale să le fie interzisă doar prestarea serviciilor gratuite, nu și a serviciilor oneroase.

1.3. Limitarea dreptului de a fi ales al concurentului electoral prin refuzul instituțiilor bancare de deschidere a contului bancar

În perioada de referință au fost constatate deficiențe la deschiderea contului „Fond electoral” pentru un concurent electoral – Violeta Ivanov, desemnată de PPȘ, manifestate prin refuzul unor instituții bancare de deschidere a contului respectiv. Menționăm că problema privind imposibilitatea deschiderii contului bancar a fost comunicată CEC încă la etapa imediat următoare înregistrării grupului de inițiativă⁷. Totodată, atât pe parcursul perioadei existenței GI, cât și după înregistrarea concurentului electoral Violeta Ivanov, au fost raportate doar donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii.

Se pare că refuzul deschiderii conturilor respective este legat și de închiderea contului PPȘ de către banca comercială la care era deservit, dar și de refuzul altor bănci comerciale de deschidere a noului cont. Evidențiem că notificarea băncii comerciale despre încetarea relației de afaceri a fost emisă la 9 iunie 2020, cu efect de la 13 august⁸.

Problema respectivă a fost comunicată atât CEC, cât și Băncii Naționale a Moldovei (BNM). La 2 octombrie 2020, BNM a remis răspuns la sesizarea CEC, în care a menționat că nu poate interveni în activitatea desfășurată de băncile comerciale cu clienții lor prin obligarea băncilor de a intra în raporturi contractuale cu anumite persoane fizice/juridice. Această poziție este argumentată prin prevederile Legii nr. 202/2017 privind activitatea băncilor, potrivit căreia băncile dispun de independență juridică, operațională, financiară și administrativă față de orice persoană, inclusiv față de BNM, Guvern și alte autorități ale administrației publice, dacă legislația nu prevede altfel.

De asemenea, în răspunsul remis de BNM către PPȘ la 30.09.2020, banca centrală a menționat că cadrul normativ în vigoare în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor⁹ stabilește, printre altele, obligația băncilor de a aplica anumite măsuri de precauție și precauție sporită în relațiile cu clienții lor și a asigura efectuarea unei analize abordate pe risc a acestor relații. Deciziile privind inițierea, continuarea sau terminarea relației de afaceri cu clientul se iau de către bancă de sine stătător, în funcție de riscul asociat clientului și tranzacțiilor lui. În caz de neconformare cu cerințele prevăzute de Legea nr. 308/2017¹⁰, **băncile sunt obligate** să nu efectueze nicio activitate sau tranzacție, inclusiv printr-un cont de plăți, **să nu stabilească nicio relație de afaceri ori să termine relația de afaceri existentă** și să aibă în vedere transmiterea formularelor speciale

⁶ [Adresa](#) nr. PCC-01/130a/461 din 08.10.2020.

⁷ [Informația](#) prezentată de GI al candidatului la funcția de președinte Violeta Ivanov.

⁸ [Notificarea](#) emisă de Victoriabank din 9 iunie 2020.

⁹ [Legea](#) nr. 308/2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

¹⁰ Măsurile de precauție privind clienții cuprind:

a) identificarea și verificarea identității clienților în baza actelor de identitate, precum și a documentelor, datelor sau informațiilor obținute dintr-o sursă credibilă și independentă;

b) identificarea beneficiarului efectiv și adoptarea de măsuri adecvate și bazate pe risc pentru verificarea identității acestuia, astfel încât entitatea raportoare să aibă certitudinea că cunoaște cine este beneficiarul efectiv, inclusiv adoptarea unor măsuri rezonabile pentru a înțelege structura proprietății și structura de control ale clientului;

c) înțelegerea scopului și a naturii dorite a relației de afaceri și, dacă este necesar, obținerea și evaluarea informației privind acestea.

privind raportarea activităților sau tranzacțiilor suspecte Serviciului pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor.

Luând în considerare cele menționate, constatăm o lacună a cadrului legal în vigoare. Astfel, pe de o parte, partidele politice, grupurile de inițiativă și concurenții electorali sunt obligați să deschidă cont bancar, prin intermediul căruia să-și desfășoare activitatea. Pe de altă parte, instituțiile bancare sunt obligate să refuze deschiderea conturilor sau să restricționeze ori să închidă conturile clienților lor, în cazul constatării neconformităților cu cerințele prevăzute de Legea nr. 308/2017.

Menționăm că prin refuzul de deschidere a contului sau restricționarea contului partidului politic de către mai multe instituții bancare, de fapt, se limitează activitatea acestuia, inclusiv de a participa la alegeri, fără a fi constatată vreo încălcare a legii. Or, potrivit art. 21 din Legea privind partidele politice, activitatea partidului politic poate fi limitată dacă prin acțiunile acestuia se aduc prejudicii grave pluralismului politic sau principiilor democratice fundamentale.

Prin refuzul de deschidere a contului pentru un grup de inițiativă sau un concurent electoral se limitează dreptul cetățeanului de a fi ales, fără a exista restricții prevăzute de lege. Evidențiem că restricțiile privind dreptul de a fi ales sunt stabilite la art. 13, alin. (2) din Codul electoral, în care nu se regăsesc prevederi privind activitatea financiar-bancară a acestuia.

Pentru asigurarea egalității de șanse tuturor concurenților electorali, *recomandăm legiuitorului să prevadă calitatea specială a concurenților electorali și a conturilor deschise de către aceștia, dar și un mecanism clar privind temeiurile de refuz de deschidere a conturilor pentru aceștia și consecințele legale asupra dreptului de a fi ales. De asemenea, aceste reglementări ar trebui să fie prevăzute și pentru partidele politice, astfel încât în etapa de stabilire a partidelor cu drept de desemnare a candidaților în alegeri, să fie cunoscut dacă activitatea unui partid politic a fost sau nu limitată.*

Mai mult decât atât, considerăm important ca notificările remise Serviciului pentru Combaterea Spălării Banilor în legătură cu conturile partidelor politice sau ale concurenților electorali să fie remise și către CEC și Ministerul Justiției, dacă aceasta ar putea duce la limitarea activității partidului politic sau a concurenților electorali. Reamintim că Comisia Electorală Centrală este responsabilă pentru supravegherea finanțării partidelor politice și a concurenților electorali, iar Ministerul Justiției este în drept să inițieze procedura de limitare a activității sau de dizolvare a partidelor politice.

Pe baza experienței Promo-LEX de observare a alegerilor, evidențiem că situația descrisă nu este unica de acest gen constatată de Misiune. Astfel, cel puțin la alegerile locale noi din 20 mai 2018, a fost identificat un caz în care au existat deficiențe la deschiderea contului „Fond electoral”¹¹.

1.4. Neclarități privind legalitatea susținerii de către un partid politic a unui candidat independent

Potrivit art. 1 Cod electoral, candidat independent este persoana care își desemnează candidatura pentru ocuparea unei funcții publice eligibile independent de partide, de alte organizații social-politice și de blocurile electorale.

Menționăm că un candidat desemnat de un partid politic sau un bloc electoral dispune de mai multe beneficii în raport cu candidații independenți. Astfel, fiind susținuți de partide politice, candidații beneficiază de:

- organizațiile și structurile teritoriale ale partidului politic;
- mijloace materiale și financiare acumulate de către partid în timp;
- resurse umane – membri și susținători ai partidului;
- resursele informaționale și imaginea partidului politic formată în timp.

¹¹ În cadrul alegerilor locale noi din 20 mai 2018, observatorii Promo-LEX au constatat că candidatului Alexandr Roșco, înaintat de PPCNM la funcția de primar general al mun. Chișinău, i-a fost refuzată deschiderea contului „Fond electoral” din cauza tratării diferite a calității de „persoană împuternicită” care urma să semneze cererea de deschidere a contului.

În această campanie electorală, un singur candidat independent a fost înregistrat în cursa electorală – Igor Dodon. Totuși, alegerea de a candida independent se pare că a fost determinată de Hotărârea Curții Constituționale nr. 35 din 12.12.2017¹², care a stabilit că **Președintele Republicii Moldova nu poate fi membru al unui partid politic și nu poate promova sub nicio formă interesele unui partid politic. Totodată, cadrul legal în vigoare nu prevede posibilitatea suspendării Președintelui țării pentru participarea la cursa electorală pentru un nou mandat.**

Potrivit observatorilor Promo-LEX, candidatul independent Igor Dodon beneficiază de susținerea PSRM, manifestată prin:

- implicarea președinților și membrilor organizațiilor teritoriale de partid în desfășurarea agitației electorale;
- utilizarea sediilor organizațiilor teritoriale ale partidelor pentru depozitarea și distribuirea materialelor de agitație electorală;
- utilizarea resurselor informaționale ale organizațiilor teritoriale ale partidului etc.

Astfel, MO Promo-LEX constată că calitatea de candidat independent a concurentului electoral Igor Dodon este una formală. Mai mult decât atât, utilizarea resurselor partidului politic în campania electorală și nedeclararea acestora ca donații din partea PSRM pot duce atât la diminuarea transparenței finanțării campaniei electorale, cât și la anularea înregistrării concurentului electoral, potrivit art. 75, alin. (5), lit. a) Cod electoral.

Menționăm că situația relatată mai sus este valabilă și în cazul partidelor politice care nu formează un bloc electoral, dar susțin un concurent electoral desemnat de un alt partid politic. Amintim, în context, de precedentul de la alegerile prezidențiale din 2016, când candidata PAS, Maia Sandu, a fost susținută de PPPDA, după retragerea candidatului Andrei Năstase¹³, dar și cazul alegerilor parlamentare noi pentru circumscripția Hîncești din 15 martie 2020, când candidatul independent Grigore Cobzac a fost susținut de PUN și PPPDA¹⁴.

Luând în considerare precedentele existente, recomandăm legiuitorului să reglementeze aceste situații, pentru a nu admite raportarea lacunară a finanțării campaniei electorale, dar și implicarea în campania electorală a partidelor politice care nu participă la alegeri.

1.5. Incertitudini privind suspendarea Președintelui Republicii Moldova în perioada campaniei electorale

Art. 13, alin. (3) din Codul electoral prevede că cetățenii Republicii Moldova care, în virtutea funcției pe care o dețin, nu au dreptul să fie membri ai partidelor sau ai altor organizații social-politice, precum și persoanele cu înaltă funcție de răspundere al căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova și/sau de legile organice, din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali, își suspendă activitatea în funcția pe care o dețin.

Deși în lista exhaustivă a persoanelor care cad sub incidența acestei prevederi nu este inclus președintele țării, în cadrul mai multor declarații publice, Igor Dodon a menționat că și-a luat concediu din cont propriu pentru perioada campaniei electorale¹⁵. Este salutară decizia de încetare a îndeplinirii pentru perioada campaniei electorale a atribuțiilor de către Președintele Republicii Moldova, prin aflarea în concediu neplătit în legătură cu participarea la campania electorală. Totuși, nu este clar dacă interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova ar urma să fie exercitat în această perioadă și de către cine.

Menționăm că, potrivit art. 89 din Constituția Republicii Moldova, Parlamentul poate suspenda din funcție Președintele țării **doar în cazul comiterii de către ultimul a unor fapte grave contrare**

¹² [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 35 din 12.12.2017 pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolul 112, alin. (2) din Codul electoral (interdicția de a fi membru de partid pentru Președintele Republicii Moldova), pct. 62.

¹³ [Raportul nr. 4](#), MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, p. 9.

¹⁴ [Raportul final](#) al MO Promo-LEX de observare a alegerilor parlamentare noi din 15 martie 2020.

¹⁵ [Declarația](#) lui Igor Dodon privind concediuul din cont propriu.

Constituției. În același timp, potrivit art. 91 din Constituție, **interimatul funcției** se exercită dacă funcția de Președinte al Republicii Moldova devine vacantă sau dacă Președintele este demis ori **dacă se află în imposibilitatea temporară** de a-și exercita atribuțiile. Totodată, potrivit art. 135, alin. (1), lit. f) din Constituție, Curtea Constituțională constată circumstanțele care justifică interimatul funcției de Președinte.

În Opinia Comisiei de la Veneția¹⁶ cu privire la situația constituțională cu referință particulară la posibilitatea dizolvării Parlamentului, Comisia a constatat că dispoziția privind interimatul funcției în caz de imposibilitate temporară este destinată situațiilor **în care imposibilitatea este o consecință a unor circumstanțe de fapt care pot fi verificate**, în principal în cazul unei boli.

Luarea concediului pentru participarea la campania electorală ar putea fi tratată drept o consecință a unor circumstanțe de fapt care pot fi verificate, respectiv, ar putea fi constatată imposibilitatea temporară de exercitare a funcției. În această ordine de idei, la fel, nu este clar dacă plecarea Președintelui țării în concediul de odihnă anual pentru o perioadă de 35 de zile ar necesita interimatul funcției, or, până în prezent, nu au existat asemenea practici.

Ca urmare a celor menționate, considerăm că aspectele privind suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova pentru participare la campania electorală necesită a fi reglementate în Codul electoral și/sau prin interpretarea prevederilor constituționale de Înalta Curte.

1.6. Înregistrarea concurenților electorali după începutul campaniei electorale

Potrivit art. 116 din Codul electoral, campania electorală pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova începe nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor. În cazul scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020, campania a început la 2 octombrie 2020. Totodată, art. 52, alin. (4) din Cod prevede că agitația electorală se admite numai după înregistrarea concurentului electoral de către organul electoral. În ceea ce privește înregistrarea candidaților, legea stabilește că setul de documente, inclusiv listele de subscripție, se prezintă la CEC cel târziu cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Ultima are la dispoziție 7 zile pentru a înregistra sau a refuza înregistrarea candidaților desemnați la funcția de Președinte.

De facto, la 29 septembrie 2020, doi pretendenți au depus demersuri de înregistrare la CEC. Astfel, dat fiind termenul de 7 zile de care dispune CEC pentru verificarea documentelor, aceștia din start sunt dezavantajați în raport cu ceilalți candidați, înregistrați anterior, și care deja pe 2 octombrie s-au lansat în campanie. Corespunzător, la 5 octombrie 2020, cei doi candidați au fost înregistrați în cursa electorală. Astfel, aceștia au avut la dispoziție cu trei zile mai puțin pentru a-și promova programul electoral, în comparație cu ceilalți candidați.

În Codul bunelor practici în materie electorală, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept recomandă: validarea candidaturilor să fie încheiată până la începutul campaniei electorale, întrucât validarea tardivă poate dezavantaja anumite partide și anumiți candidați în timpul campaniei.

MO Promo-LEX a semnalat și în cadrul altor scrutine că legislația națională creează condiții inechitabile candidaților care depun listele de subscripție la diferite etape. În acest sens, reiterăm necesitatea de ajustare a legislației naționale astfel încât toți candidații să fie puși în condiții de egalitate, așa cum este recomandat și de Comisia de la Veneția.

1.7. Aprobarea noilor norme de prevenire a infecției cu Covid-19 în ziua alegerilor

La 13 octombrie a fost aprobată Hotărârea CNESP nr. 34¹⁷, prin care a fost modificată Instrucțiunea privind modalitatea de organizare și desfășurare de către CEC a scrutinelor electorale în condițiile situației pandemice cu infecția Covid-19. Prin aceste modificări:

¹⁶ [Opinia](#) Comisiei de la Veneția cu privire la situația constituțională cu referință particulară la posibilitatea dizolvării Parlamentului, adoptată la cea de-a 119-a sesiune plenară (Veneția, 21-22 iunie 2019), CDL-AD(2019)012.

¹⁷ [Hotărârea](#) CNESP nr. 34 din 13 octombrie 2020.

- A fost condiționat accesul alegătorilor în secția de votare și în sediul organelor electorale de purtarea obligatorie a măștii de protecție. BESV urmează să ofere, cu titlu gratuit, câte o mască de protecție fiecărui alegător. MO Promo-LEX salută această modificare, fiind menționat anterior că accesul alegătorilor în secția de votare poate fi condiționat de purtarea măștii de protecție doar în cazul oferirii acestor măști alegătorilor care nu le dețin, dar doresc să-și exercite dreptul de vot.
- A fost reglementată situația în care persoanele ce manifestă simptome ale infecției respiratorii acute, care se vor prezenta până la ora 15.00 la secția de vot, nu vor fi admise în incinta acesteia, dar vor fi înscrise pe lista pentru votare la locul aflării. Simultan, celor care vor veni la secția de votare după ora 15.00, chiar dacă ar manifesta aceleași simptome, li se vor crea condiții de votare. Totodată, accesul alegătorilor din stânga Nistrului în secția de votare va fi permis indiferent de starea de sănătate. MO Promo-LEX constată în acest caz că alegătorii vor fi tratați diferit, în funcție de ora prezentării la secția de votare și de faptul dacă au sau nu domiciliu/reședință în stânga Nistrului și dacă votează peste hotare. Considerăm că în ziua alegerilor trebuie să fie create condiții egale pentru toți alegătorii, iar măsurile de pregătire pentru prevenirea infecției COVID-19 în ziua alegerilor și asigurarea dreptului la vot pentru toți alegătorii trebuie întreprinse până în ziua respectivă.
- A fost reglementată situația privind alegătorii care sunt în autoizolare (pentru tratament la domiciliu, persoane contacte, persoane revenite de peste hotare din zona roșie și cele care manifestă simptome ale infecției respiratorii acute), aceștia având posibilitatea să-și exercite dreptul la vot la locul aflării, prin depunerea unei cereri la biroul electoral al secției de votare unde își are înregistrarea la domiciliu/reședință alegătorul. Pornind de la mecanismul instituit, de depunere a cererilor privind votarea la locul aflării, constatăm că este incertă situația în care alegătorii ce sunt în autoizolare se prezintă totuși la secția de votare. Or, autoritățile electorale, dacă nu au acces la listele persoanelor care sunt în regim de autoizolare, vor permite persoanelor respective să voteze. În aceste condiții vor fi supuși riscului de infectare alți alegători și funcționarii electorali. Totodată, în cazul încălcării regimului de autoizolare alegătorii ar putea fi sancționați contravențional.

Pentru asigurarea ca procedura instituită să fie aplicată, considerăm că este necesară desfășurarea unei campanii ample de informare a persoanelor care se află sau se vor afla în regim de autoizolare în ziua alegerilor.

Menționăm că în cazul acestor reglementări a fost omisă situația în care persoana este autoizolată în alt loc decât cel conform domiciliului sau reședinței valabile. Respectiv, ar putea exista situații în care votarea la locul aflării să nu fie posibilă, deoarece alegătorul este înscris în listele electorale de bază din cadrul altei secții de votare.

II. ORGANELE ELECTORALE

În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt în cadrul a 5 ședințe, fiind adoptate 33 de hotărâri privind organizarea scrutinului prezidențial, inclusiv de acreditare a 427 de observatori naționali și internaționali. În total, până la data de 13 octombrie 2020, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 919 observatori naționali și 121 de observatori internaționali. Dintre aceștia, CEC a acreditat 894 de observatori naționali ai Asociației Promo-LEX.

În timpul vizitelor observatorilor Promo-LEX, toate cele 36 CECE II activau. În același timp, nu toate CECE respectă cerințele privind activitatea în condiții de pandemie: 12 (34%) consilii nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali; cel puțin 18 (50%) CECE nu efectuează termometria vizitatorilor; în cazul a 4 CECE (11%) nu se regăsesc informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei.

Cu privire la amplasarea secțiilor de votare, constatăm micșorarea ponderii SV deschise în instituții de învățământ de la 47% (alegerile parlamentare 2019) la 33% pentru alegerile prezidențiale 2020.

Birourile electorale au fost constituite în termene legale, însă în cazul a cel puțin 48 BESV nu a fost respectată componența dintr-un număr impar de membri. Componența birourilor din perspectiva de gen este una dezechilibrată – 83% femei și 17% bărbați. Iar în cazul a 468 BESV în componență nu este niciun bărbat. Cât privește alegerea conducerii BESV, din totalul de 116 birouri observate în perioada de referință, în cazul a trei nu a fost respectată procedura de vot deschis.

Cu referire la realizarea dreptului de vot al cetățenilor din regiunea transnistreană, la 1 octombrie 2020 administrația secesionistă de la Tiraspol a anunțat că va permite accesul către secțiile de votare organizate pentru alegătorii din regiune.

2.1. Activitatea CEC

În perioada observată, CEC s-a întrunit mixt în cadrul a 5 ședințe, dintre care 3 ședințe ordinare și 2 extraordinare, fiind adoptate 33 de hotărâri privind organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial.

2.1.1. Hotărâri ale CEC relevante pentru organizarea și desfășurarea scrutinului prezidențial

Conținutul tematic al hotărârilor aprobate. Din totalul de 33 de hotărâri privind organizarea și desfășurarea alegerilor, 14 (42%) sunt cu privire la acreditarea observatorilor naționali și internaționali. Celelalte hotărâri au vizat înregistrarea persoanelor de încredere, confirmarea persoanelor responsabile de finanțe, stabilirea tirajului buletinelor de vot, aprobarea modelului și textului buletinului de vot, stabilirea ordinii de înscriere a concurenților în buletinul de vot, suplینirea statului de personal al aparatului CECE nr. 1 Chișinău, modificarea hotărârilor anterioare ale CEC.

2.1.2. Acreditarea observatorilor

În perioada 30 septembrie – 13 octombrie 2020, au fost acreditați 382 de observatori naționali și 45 de observatori internaționali. În total, până la data de 13 octombrie 2020, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 919 observatori naționali și 121 de observatori internaționali. Din numărul total al observatorilor naționali, Asociația Promo-LEX a acreditat 894 (97%) (a se vedea Anexa nr. 1).

2.1.3. Circulare

La 7 octombrie, CEC a elaborat și a expediat în atenția concurenților electorali, a organelor de drept și a observatorilor Circulara nr. CEC 8/3014. Conținutul circularei vizează necesitatea respectării legislației electorale, în special referitor la următoarele aspecte problematice: organizarea transportării ilicite a alegătorilor, coruperea alegătorilor și implicarea cultelor religioase în alegeri.

Totodată, autoritatea electorală accentuează obligația organelor de drept de a contracara orice acțiune menită să organizeze/efectueze transportarea ilicită a alegătorilor; obligația concurenților electorali de a se abține de la acțiuni care, implicit, influențează opțiunea alegătorilor; obligația organelor de stat, precum și a cultelor religioase, să asigure caracterul laic al alegerilor fără implicare în agitația electorală sub orice formă; importanța și necesitatea efectuării misiunii de observare într-un mod nepărtinitor.

În esență, efortul CEC de a atrage atenția concurenților electorali, dar și a organelor de drept asupra necesității respectării legislației, în special în cazul aspectelor problematice ce au caracterizat campaniile electorale precedente, este unul benefic.

Totuși, MO Promo-LEX consideră că aprobarea de către CEC a unei hotărâri privind aceste subiecte, și nu doar a unei circulare, ar putea contribui la consolidarea premiselor legale pentru pronunțarea unor hotărâri ale instanțelor de judecată sau la constatarea unor încălcări de către organele de drept. În plus, circulara nu are un caracter obligatoriu în comparație cu hotărârea și ar putea fi tratată de către destinatarii circularei drept o recomandare. În acest sens, solicitarea Comisiei Electorale Centrale de la organele de drept să investigheze prompt toate semnalele primite, inclusiv în spațiul public, nu are forță juridică. Doar hotărârile adoptate de CEC sunt executorii pentru autoritățile publice conform art. 18, alin. (4) din Codul electoral.

Subliniem că transportarea organizată a alegătorilor ca formă a coruperii alegătorilor, coruperea alegătorilor sau implicarea cultelor religioase în alegeri sunt reglementate și sancționate la nivel de lege. Prin urmare, am considera oportună includerea obligațiilor respective pentru concurenții electorali și în Codul de conduită. Astfel, concurenții ar urma să devină mai conștienți în privința încălcărilor respective din momentul semnării Codului de conduită.

2.1.4. Informarea publică privind lista candidaților

Potrivit art. 49, alin. (8) din Codul electoral, după expirarea termenului prevăzut pentru înregistrarea candidaților, organul electoral respectiv publică integral lista candidaților pe care i-a înregistrat, indicând în ea numele, prenumele, anul nașterii, domiciliul, apartenența politică, profesia (ocupația) candidaților, precum și denumirea partidului, a altei organizații social-politice sau a blocului electoral care i-a desemnat.

MO Promo-LEX constată publicarea, la 6 octombrie 2020, pe pagina CEC, compartimentul *Candidați înregistrați*, a listei candidaților înregistrați la funcția de Președinte al Republicii Moldova pentru alegerile din 1 noiembrie 2020, fără indicarea domiciliului.

2.1.5. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

Potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Înștiințări pentru desfășurarea sondajelor de opinie*, în perioada 30 septembrie – 13 octombrie 2020, au fost depuse cereri privind inițierea sondajelor de opinie de către compania de cercetare sociologică [imas] privind efectuarea mai multor sondaje săptămânale, cercetări cu caracter sociopolitic (electoral), și de către „Simpals” SRL privind efectuarea pe site-ul www.votum.md a sondajului de opinie cu privire la preferințele utilizatorilor de internet asupra candidaților la alegerile prezidențiale din 01.11.2020.

În conformitate cu art. 70, alin. (10) din Codul electoral, cererile trebuie să conțină date despre instituția ce va desfășura sondajul de opinie, perioada de efectuare a acestuia, eșantionul propus și comanditarul sondajului. Cu referire la cererea companiei de cercetare sociologică [imas], MO Promo-LEX constată lipsa informației privind comanditarul sondajului.

Totodată, menționăm că, la 13 octombrie, Asociația Sociologilor și Demografilor a prezentat rezultatele sondajului sociologic „Vox Populi, octombrie 2020 – Situația sociopolitică din Republica Moldova în ajunul alegerilor prezidențiale”, desfășurat în perioada 26 septembrie – 8 octombrie. Înștiințarea CEC este plasată pe pagina autorității electorale, la compartimentul corespunzător.

2.2. Activitatea consiliilor electorale de circumscripție electorală de nivelul II

2.2.1. Respectarea programului de activitate

Potrivit informațiilor prezentate de către observatorii Promo-LEX, în cadrul tuturor celor 54 de vizite întreprinse în timpul orelor de muncă în perioada de referință, sediile celor 36 CECE II erau deschise.

2.2.2. Modificarea componenței CECE

MO Promo-LEX constată modificarea componenței nominale a cel puțin două consilii electorale de nivelul II (nr. 37 Chișinău, nr. 21 Ialoveni). Inițiativele de modificare au fost depuse de către Judecătoria Chișinău, respectiv, de către un partid politic (PAS) la Ialoveni. Totodată, MO Promo-LEX constată suplimentarea statului de personal al aparatului CECE nr. 1 Chișinău cu 2 posturi de contabil și 2 posturi de operator-consultant.

2.2.3. Activitatea CECE II în condiții de pandemie

În contextul organizării și desfășurării scrutinului prezidențial, prin procedura de achiziție nr. CEC-8/2804 din 15 septembrie 2020, CEC a achiziționat: măști (512 500 buc.), mănuși (307 500 de perechi), costume de protecție (12 300 buc.), viziere (61 500 buc.), termometre (2 500 buc.), soluție dezinfectantă (41 de tone) – echipamente de protecție destinate membrilor organelor electorale și alegătorilor în scopul prevenirii răspândirii infecției COVID-19.

În timpul vizitelor la CECE II, observatorii Promo-LEX au evaluat inclusiv măsurile de protecție și prevenire a răspândirii infecției COVID -19. La acest subiect observatorii au raportat:

Cu referire la existența registrului de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali. Din cele 36 CECE II vizitate în perioada de observare, 12 consilii electorale¹⁸ (34%) nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali cu completarea acestuia.

Cu referire la asigurarea termometriei vizitatorilor CECE. Cel puțin 18 consilii electorale¹⁹ (50%) nu efectuează termometria vizitatorilor CECE, iar în cazul a cel puțin 6 consilii electorale (17%) vizitatorii nu utilizează măști/mănuși.

Cu referire la afișarea informațiilor privind regulile de protecție a sănătății. La sediile a cel puțin 4 consilii electorale²⁰ (11%) nu sunt afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei COVID-19.

Cu referire la confirmarea cazurilor de infecție în rândul funcționarilor electorali. Cel puțin 5 membri ai CECE II au fost depistați că sunt infectați cu COVID-19 (nr. 4 Anenii Noi; nr. 17 Fălești; nr. 23 Nisporeni; nr. 25 Orhei; nr. 27 Rîșcani). Remarcăm că activitatea organului electoral nu a fost afectată.

În vederea recepționării de la CEC și distribuirii către BESV din circumscripție a lotului de echipamente de protecție și prevenire a răspândirii infecției COVID-19, Promo-LEX a constatat cel puțin o hotărâre CECE II cu privire la numirea în funcția de responsabil pentru repartizarea mijloacelor anti-COVID în aparatul de lucru al consiliului electoral (CECE nr. 29 Soroca).

De asemenea, atragem atenția asupra cazurilor de interpretare de către cel puțin 7 CECE a prevederilor pct. 1.2 din Anexa nr. 2 la Hotărârea CNESP nr. 33 din 28 septembrie 2020, și anume: aflarea persoanelor în vârstă de peste 63 (șaizeci și trei) de ani în afara domiciliului și în spațiile

¹⁸ CECE: Bălți, Cahul, Chișinău, Criuleni, Dubăsari, Edineț, Florești, Ialoveni, Nisporeni, Râșcani, Strășeni, Taraclia.

¹⁹ CECE: Bălți, Basarabeasca, Briceni, Cahul, Chișinău, Cimișlia, Criuleni, Drochia, Dubăsari, Edineț, Florești, Ialoveni, Nisporeni, Orhei, Rezina, Sângerei, Strășeni, Taraclia.

²⁰ CECE: Chișinău, Criuleni, Dubăsari, Florești.

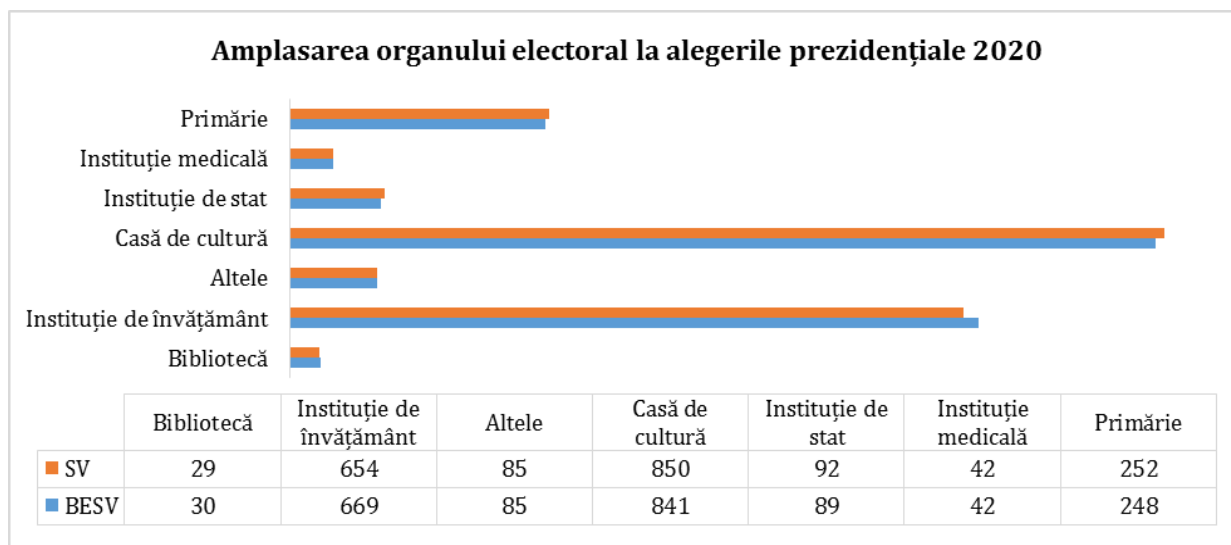
publice fără necesitate stringentă este interzisă²¹. Potrivit observatorilor, în cazul unui CECE (nr. 14 Drochia), în hotărârile de constituire a BESV a fost inclusă obligația ca persoanele propuse pentru membri de birou să fie sub 63 de ani. În cazul altor șase CECE (Călărași, Criuleni, Comrat, Nisporeni, Ștefan Vodă, Șoldănești), observatorii au semnalat recomandări verbale din partea consiliilor pentru entitățile care au înaintat candidaturi în calitate de membru al BESV cu vârsta de peste 63 de ani să propună alte candidaturi. În cazul CECE Șoldănești a fost raportată utilizarea declarației pe propria răspundere pentru membrii BESV cu vârsta de peste 63 de ani.

2.2.4. Amplasarea secțiilor de votare

MO Promo-LEX constată adoptarea de către CECE II a cel puțin 9 hotărâri privind modificarea adresei a 20 SV cumulativ (CECE nr. 6 Briceni; nr. 12 Criuleni; nr. 14 Drochia; nr. 25 Orhei; nr. 28 Sângerei; nr. 33 Taraclia; nr. 34 Telenești; nr. 36 UTA Găgăuzia; nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului).

Cu referire la Circulara nr. CEC 8/2784 din 11 septembrie privind identificarea altor sedii, aflate în proprietate publică, decât cele din instituțiile de învățământ, MO Promo-LEX atrage atenția că, potrivit observărilor, în instituții de învățământ, inclusiv cele preșcolare, au fost deschise circa 33% din secțiile de votare (a se vedea graficul nr. 1). Constatăm o diminuare a ponderii, comparativ cu 47% din secții organizate în instituții de învățământ la ultimele alegeri parlamentare din 24 februarie 2019 (Anexa 3). MO Promo-LEX atestă o scădere cu 14% a secțiilor de votare deschise în instituții de învățământ, inclusiv cele preșcolare și, respectiv, o creștere cu 5% a secțiilor de votare deschise în primării și cu 2% a secțiilor de votare deschise în alte instituții de stat.

Graficul nr. 1²²

Potrivit observărilor MO Promo-LEX, în cel puțin 48 de cazuri adresa SV nu este similară celei de la alegerile anterioare.

De asemenea, observatorii Promo-LEX au raportat un caz când o parte a comunității solicită reamplasarea secțiilor de votare din instituțiile de învățământ, în contextul epidemiologic. Astfel, la 5 octombrie 2020, pe adresa CEC a parvenit demersul unei asociații obștești, cu 97 de semnături, din Vășieni, r. Ialoveni, în susținerea reamplasării celor 2 SV constituite în instituțiile de învățământ în casa de cultură și primăria localității. Prin scrisoarea nr. 124 din 8 octombrie 2020, primarul localității a informat CEC că la stabilirea locației SV s-a ținut cont de trei criterii: amplasarea

²¹ [Hotărârea](#) CNESP nr. 33 din 28 septembrie 2020.

²² **SV** – adresa sediului secției de votare (31.10.2020 – 01.11.2020); **BESV** – adresa sediului biroului electoral al secției de votare (până la 30.10.2020, inclusiv).

geografică a localității și a instituțiilor propuse; experiența scrutinelor anterioare, când instituțiile de învățământ au găzduit SV; utilizarea locațiilor doar în zilele de sâmbătă și duminică.

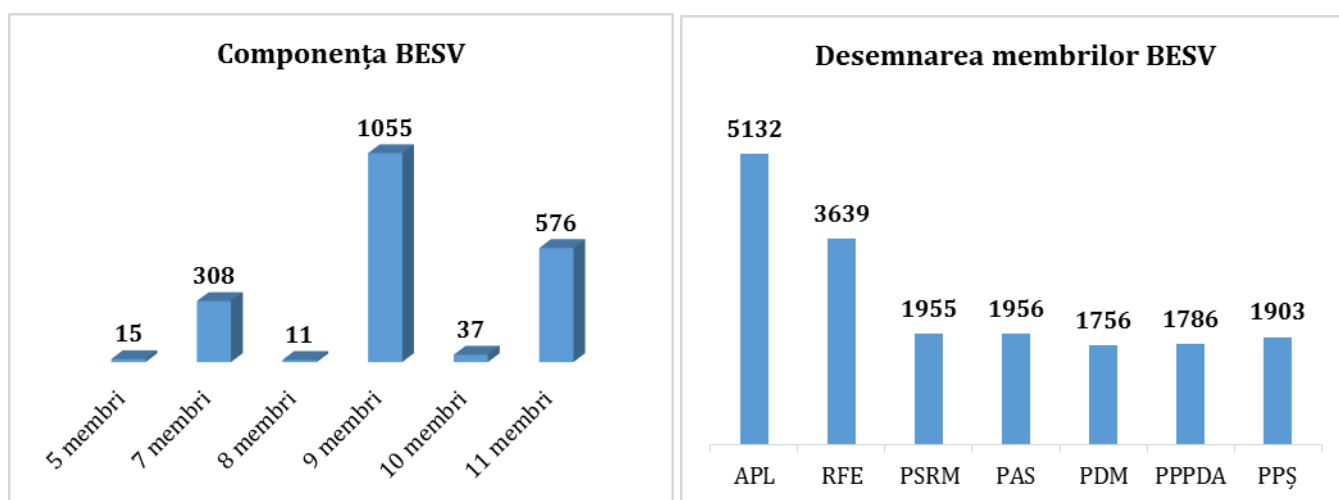
2.2.5. Constituirea și componența birourilor electorale ale secțiilor de votare

Conform art. 30, alin. (9) din Codul electoral, BESV se constituie de către CECE cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor, dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și cel mult 11 persoane. Potrivit pct. 13 al Planului calendaristic al CEC, termenul-limită de constituire a birourilor electorale a fost stabilit la 6 octombrie 2020. În acest sens, CECE II au constituit 2004 BESV în termene legale.

MO Promo-LEX a constatat că în 48 BESV din circumscripțiile electorale de nivelul II (mun. Chișinău, mun. Bălți, stânga Nistrului) nu a fost respectată constituirea componenței dintr-un număr impar de membri (a se vedea graficul 2). Desemnarea membrilor în organul electoral de către entitățile deținătoare ale acestui drept este reflectată în graficul nr. 3²³.

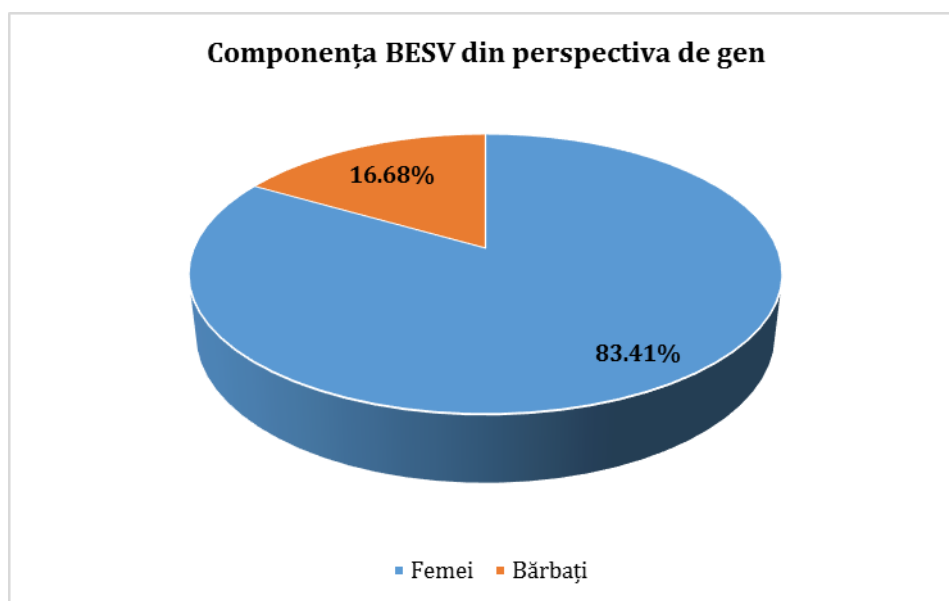
Graficul nr. 2

Graficul nr. 3

În urma analizei hotărârilor CECE de constituire a birourilor electorale ale secțiilor de votare, constatăm o prezență accentuată a femeilor în raport cu bărbații (a se vedea graficul nr. 4).

Graficul nr. 4

²³ Graficul nu cuprinde informația privind BESV pentru stânga Nistrului.

Analiza privind dezechilibrul de gen în componența BESV este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1. Dezechilibrul de gen în cadrul BESV

Componența BESV – membru bărbat		Componența BESV – membru femeie	
0 (zero) membri bărbați	468 BESV	0 (zero) membri femei	0 BESV
1 membru bărbat	659 BESV	1 membru femeie	2 BESV
2 membri bărbați	474 BESV	2 membri femei	3 BESV
3 membri bărbați	228 BESV	3 membri femei	21 ESV

MO Promo-LEX constată adoptarea de către CECE II a cel puțin două hotărâri privind modificarea componenței nominale a BESV (CECE nr. 10 Căușeni/BESV 10/5 și nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului/37/19) și a unei hotărâri privind majorarea componenței nominale a BESV de la 7 la 9 membri (CECE nr. 11 Cimișlia/BESV 11/10).

2.2.6. Alegerea conducerii BESV

Cu referire la alegerea conducerii BESV, potrivit observărilor, MO Promo-LEX constată:

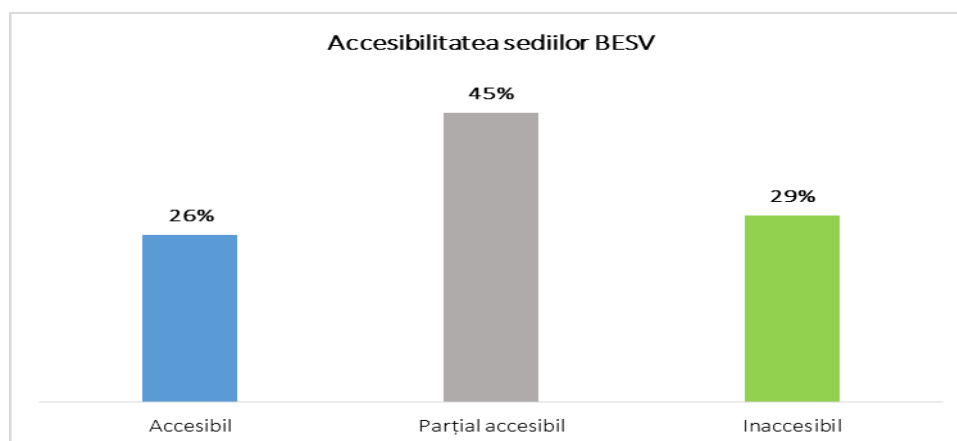
- cel puțin 116 birouri electorale și-au ales conducerea;
- cel puțin în trei cazuri la alegerea conducerii nu s-a respectat procedura de vot deschis (BESV 22/36, BESV 22/37 – Leova, BESV 19/26 – Glodeni).

Totodată, MO Promo-LEX menționează că, potrivit observărilor, cel puțin doi membri ai BESV au fost depistați că sunt infectați cu COVID-19 (BESV 18/38 și BESV 18/54 – Florești).

2.2.7. Accesibilitatea sediilor BESV

În timpul vizitelor la BESV, observatorii Promo-LEX au evaluat inclusiv gradul de accesibilitate al sediilor birourilor electorale, pe baza a trei criterii: accesibil (rampă min. 90 cm lățime și bară de suport aprox. 75 cm înălțime), parțial accesibil (existența rampei fără bara de suport) și inaccesibil (lipsa ambelor elemente). Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, din cele 152 BESV, doar 40 (26%) sunt accesibile grupurilor de persoane vulnerabile (a se vedea graficul nr. 5).

Graficul nr. 5

2.2.8. Aspecte problematice privind organizarea secțiilor de votare pentru regiunea transnistreană

MO Promo-LEX constată că, în perioada de raportare, cel puțin 5 APL au refuzat să deschidă secții de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului în cadrul scrutinului din 1 noiembrie 2020: or. Ștefan Vodă, c. Răscăieți (r. Ștefan Vodă), s. Hagimus (r. Căușeni), s. Gura Bâcului (r. Anenii Noi) și or. Rezina (r. Rezina). Astfel, în or. Ștefan Vodă, localitățile Hagimus și Gura Bâcului autoritățile locale se opun

deschiderii a câte două secții, în Răscăieți – a unei secții. În Rezina consilierii sunt gata să deschidă doar o secție în loc de patru, câte a solicitat Comisia Electorală Centrală.

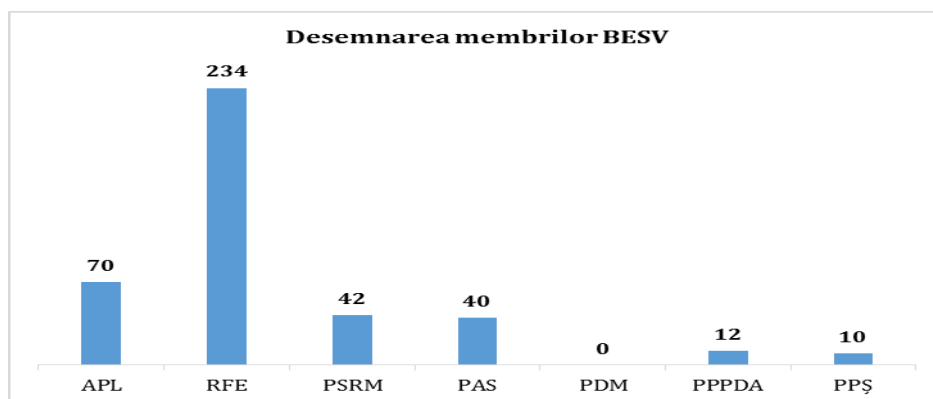
Totodată, menționăm că, la 7 octombrie 2020, Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) a remis pe adresa CEC *Nota informativă privind locul și rolul APL în cadrul procesului electoral*, prin care și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu divergențele apărute la deschiderea unor SV distincte pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului. A fost invocată lipsa de informare și consultare de către stat, în timp util, a APL, precum și fără transferul resurselor financiare și materiale necesare și suficiente în funcție de posibilitățile și impactul asupra populației locale²⁴.

Cu privire la mecanismul de circulație a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în regiunea transnistreană, menționăm că administrația secesionistă de la Tiraspol a anunțat în media locală²⁵ că va permite traversarea liniei administrative de către cetățenii care vor să-și exercite dreptul de vot fără a impune obligația de autoizolare timp de 14 zile sau de efectuare a testării din cont propriu contra noului coronavirus. Totodată, în contextul responsabilităților suplimentare ce țin de asigurarea desfășurării în bune condiții a alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, Biroul politici de reintegrare a adus la cunoștința APL și a persoanelor interesate lista căilor de acces disponibile către localitățile în care vor fi deschise SV pentru cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană (247 609 alegători).

2.2.9. Constituirea birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru stânga Nistrului (Transnistria)

La 6 octombrie 2020, în temeiul art. 30, art. 32, alin. (2) din Codul electoral și al punctului 13 al Planului calendaristic al CEC, CECE pentru localitățile din stânga Nistrului nr. 37 a constituit în termene legale 42 de birouri electorale în componență numerică de la 5 la 11 membri (graficul nr. 6).

Graficul nr. 6

MO Promo-LEX constată 18 BESV cu 0 (zero) membri desemnați de către APL și 4 BESV cu mai puțin de 3 membri desemnați de către autoritățile publice locale. Totodată, menționăm că PDM nu a desemnat niciun candidat în calitate de membru al BESV. Majoritatea absolută a membrilor birourilor sunt desemnați din RFE (57%).

²⁴ Nota privind locul și rolul autorităților administrației publice locale în cadrul procesului electoral, CALC nr. 172 din 7 octombrie 2020.

²⁵ [Первый Приднестровский](#).

III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURRENTILOR

Pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, CEC a înregistrat 8 concurenți electorali, dintre care 7 au fost desemnați de formațiuni politice și doar unul este candidat independent (CI). Un candidat nu a fost înregistrat, iar patru grupuri de inițiativă, dintre care trei în susținerea unor candidați independenți, nu au reușit, din diverse motive, să colecteze numărul necesar de semnături.

Comparativ cu ultimele alegeri prezidențiale din 2016, când au fost înregistrați 12 candidați, numărul concurenților în 2020 a scăzut. De asemenea, s-a redus și ponderea candidaților femei, de la 42% (5 candidate) în 2016 la 25% (2 candidate) în 2020.

3.1. Înregistrarea concurenților electorali

La 1 octombrie 2020 a expirat termenul-limită de depunere a dosarelor la CEC privind înregistrarea concurenților electorali la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Până la expirarea termenului-limită, dintre cele 13 GI înregistrate, au depus dosarele doar 9 GI. În cazul altor 4 GI (GI Constantin Oboroc (CI), GI Serghei Toma (POM), GI Alexandr Kalinin (CI) și GI Ion Costăș (CI)), dosarele nu au fost depuse din diverse motive invocate (a se vedea Anexa 2). Din nouă dosare depuse, unul (GI Andrian Candu (Pro-Moldova)) nu a fost înregistrat.

În context, atragem atenția că, potrivit pct. 22 din Regulamentul CEC privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, listele de subscripție utilizate, cele neutilizate și legitimațiile membrilor grupului se returnează la CEC pentru nimicire în conformitate cu prevederile legii. Nereturnarea listelor de subscripție în acest caz servește drept temei pentru adresare către organele competente în vederea asigurării respectării legislației în domeniul protecției datelor cu caracter personal.

Potrivit observatorilor Promo-LEX, până la 13 octombrie 2020, dintre cele patru GI care nu au depus cereri de înregistrare, doar GI Constantin Oboroc a restituit listele de subscripție. În cazul celorlalte trei GI, chiar dacă, în perioada 30 septembrie – 3 octombrie 2020, CEC a expediat pe adresa GI Ion Costăș (CI)²⁶, GI Serghei Toma (POM)²⁷ și GI Alexandr Kalinin (CI)²⁸ solicitări privind necesitatea restituirii listelor de subscripție și a legitimațiilor membrilor GI, acestea nu au fost returnate. Simultan, specificăm că până la 13 octombrie 2020 CEC nu a sesizat vreun organ competent în vederea asigurării respectării legislației în domeniul protecției datelor cu caracter personal, în subiectul respectiv.

Pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, CEC a înregistrat 8 concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 2), dintre care 7 au fost desemnați de formațiuni politice și doar unul este candidat independent (CI), dar care, potrivit observatorilor Promo-LEX este susținut/promovat, de asemenea, de un partid politic (Igor Dodon și PSRM)²⁹. Concomitent, constatăm că au fost înregistrate doar două candidate femei (25%).

Comparativ cu ultimele alegeri prezidențiale din 2016, când au fost înregistrați 12 candidați, numărul concurenților în 2020 a scăzut. De asemenea, s-a redus și ponderea candidaților femei, de la 42% (5 candidate) în 2016 la 25% (2 candidate) în 2020.

²⁶ [Demersurile CEC](#) pe adresa GI Ion Costăș (CI) privind restituirea listelor de subscripție și a legitimațiilor membrilor GI.

²⁷ [Demersul](#) CEC pe adresa GI Serghei Toma (POM) privind restituirea listelor de subscripție și a legitimațiilor membrilor GI.

²⁸ [Demersul](#) CEC pe adresa GI Alexandr Kalinin (CI) privind restituirea listelor de subscripție și a legitimațiilor membrilor GI.

²⁹ [Comunicatul](#) de pe pagina oficială a PSRM www.socialistii.md: PSRM: Îndemnăm cetățenii țării să se unească în jurul lui Igor Dodon.

Tabelul nr. 2. Candidați înregistrați

Nr.	Candidat	Apartenența politică	Înregistrare GI	Data dosar la CEC	Hotărâre CEC	Semnături prezentate	Semnături nule și neavenite
1	Usatfi Renato	PN	03.09.2020	07.09.2020	1236 din 13.09.2020	24 105	14%
2	Năstase Andrei	PPDA	03.09.2020	07.09.2020	4235 din 13.09.2020	25 000	17%
3	Deliu Tudor	PLDM	03.09.2020	14.09.2020	4272 din 19.09.2020	21 396	18%
4	Dodon Igor	CI	11.09.2020	21.09.2020	4303 din 28.09.2020	25 000	9%
5	Ivanov Violeta	PPȘ	09.09.2020	22.09.2020	4305 din 29.09.2020	25 000	15%
6	Sandu Maia	PAS	03.09.2020	23.09.2020	4307 din 30.09.2020	25 000	11%
7	Țicu Octavian	PUN	03.09.2020	29.09.2020	4321 din 05.10.2020	19 703	18%
8	Chirtoacă Dorin	BE Unirea	03.09.2020	29.09.2020	4322 din 05.10.2020	23 930	25%

Potrivit hotărârilor CEC de înregistrare a candidaților, cele mai puține semnături declarate nule și/sau neavenite au fost în cazul candidatului Igor Dodon (CI (9%)), iar cele mai multe – în cazul candidatului Dorin Chirtoacă (BE Unirea (25%)). În contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, în medie, au fost declarate nule și neavenite 16% din semnăturile verificate de CEC. Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2016, constatăm că valoarea medie a semnăturilor declarate nule și neavenite a crescut: de la 12% (anul 2016) – la 16% (anul 2020).

IV. LITIGII ELECTORALE

Potrivit paginii web a CEC, în perioada de referință nu au fost înregistrate contestații la Comisia Electorală Centrală. Totuși, Promo-LEX a analizat o cerere depusă de Andrian Candu (Pro Moldova) și un demers înaintat de Dorin Chirtoacă (BE Unirea). Cererea a fost respinsă, iar demersul nici nu a fost înregistrat în calitate de contestație. De asemenea, la 10 octombrie 2020, la distanță de o lună, CEC a remis răspuns cu referire la două sesizări depuse la 9 septembrie 2020.

În perioada de referință, Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție au examinat cel puțin 8 contestații privind înregistrarea grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali, constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului, Circulara CEC nr. 2796 din 15 septembrie 2020 privind modalitatea de finanțare de către partidele politice a candidatului desemnat, refuzul înregistrării concurenților electorali, verificarea înregistrărilor prelabile pentru secțiile de votare din Federația Rusă etc. Termenele de soluționare a contestațiilor depuse la Curtea de Apel și la Curtea Supremă de Justiție au fost respectate în majoritatea cazurilor.

4.1. Contestații depuse la Comisia Electorală Centrală

Potrivit paginii web a CEC, în perioada de referință nu au fost înregistrate contestații la Comisia Electorală Centrală. Totuși, considerăm importantă analiza unor cereri, demersuri sau sesizări depuse pe adresa Comisiei privind activitatea CEC și acțiunile unor concurenți electorali.

- **La 6 octombrie, CEC a înregistrat cererea depusă de Andrian Candu cu privire la retragerea actului administrativ individual ilegal defavorabil** – Hotărârea nr. 2643 din 18.09.2020 – prin care a fost refuzată înregistrarea concurentului electoral respectiv. În cerere se menționează faptul că în privința candidaților desemnați Octavian Țicu și Dorin Chirtoacă au fost emise hotărâri de înregistrare, deși la etapa verificării listelor de subscripție, aceștia declarau că nu vor fi înregistrați. Motivul invocat al neînregistrării este numărul semnăturilor declarate preliminar valabile, care a coborât sub numărul necesar pentru înregistrare. De asemenea, în cerere sunt invocate declarațiile unui membru al CEC precum că atât Sistemul informațional automatizat de stat „Alegeri”, cât și operatorii admit erori, iar Comisia, în pofida curențelor Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”, a aplicat în procesul de verificare a listelor de subscripție un tratament diferit (favorabil) candidaților numiți de semnatarul cererii în comparație cu alți candidați desemnați, admitând astfel o discriminare.

Prin Hotărârea nr. 4332 din 9 octombrie 2020, CEC a respins cererea depusă ca neîntemeiată. În hotărâre, CEC a motivat că atât în privința lui Andrian Candu, cât și în privința lui Dorin Chirtoacă și Octavian Țicu a fost aplicat același tratament. Potrivit CEC, tratamentul similar aplicat se referă la punerea la dispoziție a listelor de subscripție pentru efectuarea reverificării acestora și întocmirea proceselor-verbale cu înscrierea listelor reverificate și a obiecțiilor grupului de inițiativă pe marginea erorilor depistate. La fel, în procesul de examinare a cererii, CEC a solicitat opinia altor concurenți electorali privind tratamentul similar sau diferențiat de care au avut parte în procesul de reverificare a semnăturilor.

MO Promo-LEX consideră că percepțiile concurenților electorali nu pot sta la baza soluționării unei cereri adresate CEC, or, aceștia nu au participat la procesul de verificare și reverificare a semnăturilor în cazul tuturor concurenților electorali. Amintim și că MO Promo-LEX a atras atenția asupra erorilor furnizate de sistem și a semnalat în cadrul scrutinului parlamentar din 24.02.2019 necesitatea aprobării unui cadru regulator pentru aplicația prin care se verifică valabilitatea semnăturilor colectate, fiind menționat și modul în care pot fi făcute opozabile datele furnizate de sistem. Altfel, dreptul unui concurent electoral de a fi ales este subminat de rezultatele oferite de un sistem electronic imperfect, fără a fi asigurat dreptul la un recurs efectiv.

MO Promo-LEX menționează că din procesele-verbale asupra reverificării listelor de subscripție depuse de Octavian Țicu și Dorin Chirtoacă, din notele informative și hotărârile emise de CEC, nu poate fi constatat numărul semnăturilor care inițial au fost invalidate, iar ulterior au fost considerate valabile. Aceasta ar fi important pentru înțelegerea gradului de eroare a sistemului și a factorului uman. Totuși, potrivit concurentului electoral desemnat de BE UNIREA, tabelul cu rezultatele preliminare primit de la CEC la 2 octombrie conținea 15248 de semnături valabile, din 7 raioane.

Iar potrivit Hotărârii CEC nr. 4322 din 5 octombrie 2020 privind înregistrarea lui Dorin Chirtoacă, au fost considerate valabile 17253 de semnături. Respectiv, în lipsa solicitării reverificării listelor de subscripție, 2005 (11,6%) semnături erau invalidate în mod neîntemeiat.

Luând în considerare cele menționate, este cert că rezultatele emise de acest sistem nu sunt absolute, iar un mecanism de reverificare trebuie să fie asigurat de CEC și nu doar la cererea concurenților electorali. La fel, prevederi privind contestarea rezultatelor oferite de sistem ar trebui să fie asigurate concurenților electorali.

- **La 9 octombrie 2020 la CEC a fost depus un demers din partea lui Dorin Chirtoacă**, candidat la funcția de președinte al Republicii Moldova. Prin acest demers se solicită anularea înregistrării lui Igor Dodon, în baza art. 72, alin. (5) Cod electoral, fiind invocată atât utilizarea fondurilor financiare din străinătate, cât și folosirea fondurilor financiare și materiale nedecarate. Până la 13 octombrie 2020, demersul nu a fost înregistrat drept contestație și nu a fost publicat un răspuns privind examinarea acestui demers.

- **La 10 octombrie a fost remis răspuns cu referire la două sesizări**, depuse la 9 septembrie, privind acțiunile de implicare în agitația electorală a unui cetățean străin și privind distribuirea materialelor electorale fără date tipografice. *Este îngrijorător faptul că sesizarea depusă în perioada electorală, cu referire la un pretendent la funcția de Președinte al Republicii Moldova, a fost examinată și s-a remis răspuns în termen de o lună.*

Prin scrisoare, CEC a comunicat că faptele sesizate în comunicare nu se referă la un concurent electoral, întrucât atunci se derula procedura de desemnare a candidaților și de constituire a grupurilor de inițiativă. Cu referire la materialele electorale, CEC a comunicat că va verifica dacă cheltuielile pentru tipărirea pliantului sunt reflectate în rapoartele financiare ale partidului.

4.2. Contestații depuse în instanțele de judecată

În perioada de referință, Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție au examinat contestații privind *înregistrarea grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali, constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului, Circulara CEC nr. 2796 din 15 septembrie 2020 privind modalitatea de finanțare de către partidele politice a candidatului desemnat, refuzul înregistrării concurenților electorali, verificarea înregistrărilor prealabile pentru secțiile de votare din Federația Rusă etc.*

- La 29 septembrie 2020, candidatul la funcția de președinte **Andrei Năstase** a depus la Curtea de Apel Chișinău o acțiune în contencios administrativ, prin care a solicitat, *inter alia*, anularea parțială a Hotărârii CEC nr. 4301 din 26.09.2020 ca fiind ilegală în partea stabilirii/deschiderii numărului total de 42 de secții de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria) și obligarea CEC să modifice numărul secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului. Contestatarul a invocat lipsa mențiunilor privind numărul alegătorilor cu drept de vot înregistrați în RSA și a numărului cetățenilor cu drept de vot care au fost înregistrați în prealabil în Hotărârea CEC invocată. La 2 octombrie 2020, Curtea de Apel Chișinău a emis o încheiere, prin care a declarat inadmisibilă acțiunea depusă, deoarece reclamantul nu a respectat procedura legală privind înaintarea acțiunii în obligare de emitere a actului administrativ. După contestare la Curtea Supremă de Justiție, la 5 octombrie, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al CSJ a admis recursul depus și a anulat încheierea Curții de Apel Chișinău.

La 8 octombrie 2020, Curtea de Apel Chișinău a emis Hotărârea privind respingerea acțiunii ca neîntemeiată, a constatat că actul administrativ, normativ în partea contestată este legal, emis conform competenței de către autoritatea abilitată și temeiuri de a fi anulat nu există. Or, prin poziția expusă în acțiune, reclamantul propune îngrădirea exercitării dreptului la vot al locuitorilor din stânga Nistrului. Curtea de Apel Chișinău a menționat și că prin acțiunea în contestare, reclamantul nu a indicat care este dreptul său lezat prin hotărârea contestată și nici reprezentantul său în cadrul ședinței de judecată nu a putut invoca încălcarea dreptului reclamantului prin actul administrativ contestat. Drept urmare a contestării ultimei hotărâri a Curții de Apel Chișinău, Curtea Supremă de Justiție, la 12 octombrie, a emis o încheiere prin care a declarat inadmisibil recursul depus.

- La 28 septembrie 2020 **Serghei Toma**, pretendent la funcția de Președinte al Republicii Moldova din partea POM, a depus contestație împotriva CEC, prin care a solicitat anularea unor hotărâri de înregistrare a grupurilor de inițiativă. La 30 septembrie 2020, Curtea de Apel Chișinău a declarat inadmisibilă acțiunea depusă în legătură cu expirarea termenului de prescripție prevăzut de

lege. Fiind contestată la Curtea Supremă de Justiție, la 4 octombrie 2020 a fost emisă o decizie prin care Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a respins recursul depus.

- În privința contestației depuse de **Blocul electoral Unirea și de Partidul Liberal** privind verificarea înregistrărilor prelabile pentru secțiile de votare în Federația Rusă, la 30 septembrie 2020, Curtea de Apel Chișinău a emis o încheiere, prin care a declarat inadmisibilă acțiunea depusă, deoarece reclamantii nu s-au adresat cu o cerere prelabilă privind obligarea verificării tuturor înregistrărilor prelabile parvenite pentru deschiderea secțiilor de votare în Federația Rusă.

- La 3 octombrie, Curtea Supremă de Justiție a declarat inadmisibil recursul depus de către **Andrian Candu și Serghei Sirbu** împotriva Hotărârii Curții de Apel din 28 septembrie 2020. Reamintim că prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău, cererea privind anularea hotărârii CEC prin care a fost refuzată înregistrarea candidatului Andrian Candu a fost respinsă.

- În privința contestației depuse de **PLDM și PL** privind anularea circularei CEC despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, la 3 octombrie 2020, CSJ a emis o decizie, prin care a respins recursul depus. Astfel, a fost recunoscută drept întemeiată încheierea Curții de Apel Chișinău din 29 septembrie 2020, prin care s-a concluzionat asupra inadmisibilității acțiunii depuse, luând în considerare faptul că circulara emisă nu poate fi calificată ca un act administrativ. Potrivit instanțelor de judecată, circulara emisă de Comisia Electorală Centrală nu constituie **activitate administrativă** în sensul art. 5 din Codul administrativ, dar constituie o simplă abordare doctrinară, o interpretare teoretică a normelor Codului electoral, din care motiv nici nu este obligatorie. Or, prin circulara emisă nu se modifică situația juridică deja existentă și/sau nu se naște o situație juridică inexistentă până la emiterea ei, fiind preluate prevederile Codului electoral. Totodată, instanța de judecată a atestat că, deși circulara contestată este adresată „conurenților electorali, partidelor politice și persoanelor responsabile de finanțele concurenților electorali”, nu este una **obligatorie pentru cei vizați**.

- La 5 octombrie, Curtea de Apel Chișinău a emis o încheiere, prin care a declarat inadmisibilă acțiunea în contencios administrativ înaintată la 1 octombrie de **Vladimir Arseni** către Comisia Electorală Centrală privind obligarea eliberării listelor de subscripție și constatarea faptului lipsirii de dreptul de a fi ales. Menționăm că declararea inadmisibilității acțiunii este motivată de omisiunea înlăturării neajunsurilor indicate de către reclamant. Fiind contestată la Curtea Supremă de Justiție, la 10 octombrie, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al CSJ a declarat inadmisibil recursul depus în legătură cu omisiunea indicării esenței și temeiurilor cererii de recurs.

- La data de 5 octombrie 2020, **PLDM** a depus o contestație împotriva Comisiei Electorale Centrale, solicitând constatarea faptului că CEC nu a examinat în termenul prevăzut de lege demersul PLDM privind înregistrarea persoanelor de încredere și obligarea Comisiei de a examina demersul PLDM. Prin încheierea din 8 octombrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, acțiunea înaintată a fost declarată inadmisibilă, pe motiv că reclamantul nu poate revendica încălcarea unui drept prin activitatea administrativă. Invocând ilegalitatea acestei încheieri, la data de 9 octombrie 2020, PLDM a contestat-o cu recurs la CSJ. În urma examinării recursului, CSJ, la 11 octombrie 2020, a emis decizia prin care a respins recursul depus.

*Menționăm că termenele de soluționare a contestațiilor depuse la Curtea de Apel și la Curtea Supremă de Justiție au fost respectate în majoritatea cazurilor. Totuși, **au fost depășite ne semnificativ** termenele cu o zi în două cazuri (Curtea Supremă de Justiție).*

V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR

În contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, pentru prima dată a fost observată publicarea de către CEC a numărului de alegători din RSA mai mult decât de două ori pe an. Astfel, menționăm că începând cu anul 2016, CEC a publicat de două ori pe an – în martie și în august, de regulă – datele privind numărul total de alegători din RSA. Până la prezentarea raportului, CEC a publicat deja a patra oară numărul de alegători din RSA: iulie, august, septembrie și octombrie 2020.

Din perspectiva numărului total de alegători din RSA, pe parcursul celor patru luni de raportare, constatăm o dinamică discontinuă. Astfel, potrivit RSA, în luna august numărul de alegători a crescut cu circa 4 000, iar în luna septembrie, s-a redus cu circa 3 000 de cetățeni cu drept de vot.

Pe categorii de alegători, ca și în cazurile anterioare, constatăm, pe de o parte, diminuarea numărului de alegători înregistrați în UAT de nivelul II, iar, pe de altă parte, creșterea continuă a numărului de alegători fără domiciliu (inclusiv cei plecați peste hotare) și al alegătorilor din regiunea transnistreană (a se vedea tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3. Dinamica numărului de alegători 2016 – 2020 pe baza datelor din RSA

Data	Nr. total alegători	Alegători atribuiți UAT II	Dinamica	Alegători fără domiciliu/reședință	Dinamica	Alegători din regiunea transnistreană	Dinamica
22.08.2016	3 237 032	2 854 557		160 673		221 842	
01.09.2017	3 255 361	2 873 707	19 150	155 683	-4 990	225 971	4 129
10.12.2018	3 265 997	2 824 874	-48 833	210 890	55 207	230 233	4 262
22.08.2019	3 285 894	2 818 228	-6 646	224 250	13 360	243 416	13 183
01.07.2020	3 285 874	2 808 009	-10 219	228 852	4 602	249 013	5 597
01.08.2020	3 286 304	2 807 728	-281	229 570	718	249 006	-7
02.09.2020	3 290 312	2 810 689	2 961	230 384	814	249 239	233
08.10.2020	3 287 140	2 798 306	-12 383	232 631	2 247	256 203	6 964

Prin urmare, constatăm că în timp ce numărul de alegători atribuiți UAT II descrește constant – în medie cu 8 mii de alegători anual, numărul de alegători fără domiciliu (inclusiv plecați) și al celor din regiunea transnistreană crește constant în medie cu 10 mii anual (fără domiciliu) și, respectiv – cu 5 mii anual (regiunea transnistreană).

Reiterăm³⁰ îngrijorarea cu privire la calitatea datelor din RSA din moment ce aproximativ 15% din numărul total de alegători sunt cei din regiunea transnistreană și cei fără domiciliu (inclusiv cei care au emigrat autorizat peste hotarele țării).

³⁰ [Analiza](#) datelor privind numărul total al alegătorilor înscriși în RSA la data de 1 iulie 2020.

VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

MO Promo-LEX constată că în cazul a cel puțin 355 de birouri electorale (18%) organizate pe teritoriul Republicii Moldova, în componența lor nu este inclus niciun membru desemnat de consiliile locale, iar în cazul a 217 birouri electorale (11%) numărul membrilor desemnați de APL este mai mic de 3 membri. Aceasta în condițiile în care prevederile legale stabilesc că candidaturile a 3 membri ai BESV se propun de către consiliile locale.

Subliniem că niciun BESV constituit de CECE nr. 1 Chișinău nu are membri desemnați de APL. Potrivit observatorilor Promo-LEX, în lipsa deciziei consiliului municipal privind acest subiect, majoritatea absolută a membrilor BESV au fost desemnați din Registrul Funcționarilor Electoralii (RFE), gestionat de CEC. În context, apare întrebarea dacă persoanele respective cu adevărat sunt în listele RFE sau procedura de desemnare din contul acestui registru ar fi o formalitate. Atragem atenția că problema lipsei transparenței în completarea RFE de către CEC a fost semnalată de Promo-LEX încă la scrutinul prezidențial din 2016.

6.1. Activități de organizare a alegerilor cu implicarea administrației publice locale

Până la 13 octombrie, observatorii Promo-LEX au vizitat 235 APL de nivelul întâi. Privind activitatea APL în contextul alegerilor prezidențiale, observatorii au raportat:

Cu referire la adoptarea deciziei privind asigurarea spațiilor de afișaj. Un număr de 24 de primării (10%) nu au adoptat încă decizia privind asigurarea spațiilor de afișaj. Alte 58 de primării (25%) nu au afișat încă la sediul APL deciziile adoptate privind asigurarea spațiilor de afișaj. În același timp, în 44 UAT (19%) nu au fost amenajate încă locuri pentru afișaj, iar în 18 localități (8%) spațiul rămâne insuficient pentru plasarea publicității electorale a concurenților electorali (minimum 1 m² per concurent electoral).

Cu referire la adoptarea deciziei privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Cel puțin 22 de primării (9%) nu au adoptat încă decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Alte 61 de primării (26%) nu au afișat încă deciziile respective la sediul APL.

Cu referire la utilizarea spațiului pentru întâlniri. În 7 localități spațiile au fost deja utilizate pentru întâlnirile cu cetățenii. Utilizatorii spațiului au fost PAS (1 – gratuit), PPȘ (1 – gratuit), PPPDA (1 – gratuit), PUN (1 – gratuit), PSRM (3 – gratuit).

6.2. Atribuțiile APL în desemnarea membrilor în organul electoral

Potrivit art. 30, alin. (10) din Codul electoral, candidaturile a 3 membri ai biroului electoral al secției de votare se propun de către consiliile locale. Candidaturile celorlalți membri ai biroului electoral al secției de votare se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament, câte unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de CECE, la propunerea CEC, din RFE.

În urma analizei hotărârilor privind constituirea BESV, MO Promo-LEX deduce 355 de birouri electorale (18% din totalul de 2004) în care niciun membru nu a fost desemnat de către consiliile locale. Dintre acestea, 305 BESV (86%) sunt din mun. Chișinău.

Subliniem că în toate birourile constituite de CECE nr. 1 pentru mun. Chișinău, conform hotărârii de constituire, membrii sunt desemnați fie de partidele politice parlamentare, fie din RFE. Potrivit observatorilor Promo-LEX, propunerea membrilor de birou din partea APL mun. Chișinău nu a fost posibilă pe motivul lipsei deciziei consiliului municipal privind acest subiect. Prin urmare, persoanele care urmau să fie delegate de APL ar fi incluse în calitate de membri ai BESV din contul Registrului Funcționarilor Electoralii (RFE), gestionat de CEC. În context, apare întrebarea dacă persoanele respective cu adevărat sunt în listele RFE sau procedura de desemnare din contul acestui

registru ar fi formală. Atragem atenția că subiectul calității RFE a fost abordat de MO Promo-LEX, inclusiv la alegerile prezidențiale din 2016, când în Raportul final Misiunea s-a referit la „lipsa transparenței în formarea Registrului Funcționarilor Electorali (RFE) și completarea în baza acestuia a componenței organelor electorale inferioare”³¹.

De asemenea, MO Promo-LEX a identificat 217 birouri electorale (11%) în care numărul membrilor desemnați de către consiliile locale este mai mic de 3 membri.

³¹ [Raport final](#). MO Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30.10.2016, p. 25.

VII. CONCURENȚII ELECTORALI

În primele 12 zile de campanie, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 595 de activități electorale, de aproape cinci ori mai mult decât în ultimele două săptămâni de colectare a semnăturilor de către GI. Cele mai multe activități constatate (80%) au fost desfășurate de trei candidați: Igor Dodon (CI) – 229 (39%), Renato Usatîi (PN) – 130 (22%), Maia Sandu (PAS) – 114 (19%). MO Promo-LEX constată repetat implicarea PSRM, partid care nu a desemnat candidați, în campania electorală a CI Igor Dodon. În plus, MO Promo-LEX atrage atenția asupra a cel puțin 6 cazuri ce pot fi calificate drept nerespectare a regulilor de sănătate publică instituite de comisiile teritoriale extraordinare de sănătate publică sub aspectul desfășurării întrunirilor, vizându-i pe Igor Dodon (CI) – 3 cazuri; Maia Sandu (PAS) – 2 cazuri și un caz – Tudor Deliu (PLDM).

Au fost raportate cel puțin 1 554 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală. Cei mai activi (75%), potrivit observatorilor, au fost aceiași trei candidați: Igor Dodon (CI) – 525 (34%), Maia Sandu (PAS) – 322 (21%) și Renato Usatîi (PN) – 309 (20%).

Observatorii au identificat cel puțin 18 cazuri calificate drept utilizare a resurselor administrative, dintre care: 14 – Igor Dodon (CI), câte un caz – Tudor Deliu (PLDM), Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA) și Violeta Ivanov (PPȘ). Este vorba despre implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală în timpul programului de lucru (13 cazuri) și de asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici (5 cazuri).

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 7 cazuri de utilizare a imaginii persoanelor oficiale străine și a imaginilor ce reprezintă instituții/simboluri de stat. Dintre acestea, câte două cazuri se referă la Maia Sandu (PAS), Andrei Năstase (PPPDA) și Dorin Chirtoacă (BE Unirea), iar într-un caz e vizat Tudor Deliu (PLDM).

De asemenea, au fost raportate cel puțin două cazuri în care au fost implicați reprezentanții unui cult religios în campania electorală a candidatului Igor Dodon (CI).

7.1. Activități electorale desfășurate

În perioada de referință, 30 septembrie – 13 octombrie 2020, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 595 de activități electorale desfășurate în scopul promovării candidaților înregistrați (a se vedea tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4. Activitățile electorale desfășurate

Nr.	Activități	Igor Dodon (CI)	Renato Usatîi (PN)	Maia Sandu (PAS)	Andrei Năstase (PPPDA)	Violeta Ivanov (PPȘ)	Tudor Deliu (PLDM)	Octavian Țicu (PUN)	Dorin Chirtoacă (BE Unirea)	Total
1	Distribuire de materiale electorale	125	92	70	26	19	2			334
2	Întruniri cu cetățenii	69	22	21	14	18	14			158
3	Activități din ușă în ușă	32	7	11	2					52
4	Plasare afișaj electoral		7	8	4	6	1			26
5	Conferințe de presă	1	1	3	2	2	1	2	2	14
6	Dezbateri electorale		1	1	2		1	1	1	7
7	Flashmoburi							1		1
8	Magazin social					1				1
9	Sondaje	1								1
10	Salubrizări	1								1
	Total	229	130	114	50	46	19	4	3	595

Cele mai multe activități, potrivit observatorilor, au fost desfășurate de Igor Dodon (CI) – 39%, Renato Usatîi (PN) – 22% și Maia Sandu (PAS) – 19%. La distribuirea activităților pe regiuni, constatăm că 33% au fost raportate în Chișinău, 6% – în Edineț și 5% – în Căușeni.

Promovarea de către PSRM a candidatului Igor Dodon (CI). Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 86 de activități (38% din totalul activităților desfășurate de candidat) de promovare de către PSRM a candidatului Igor Dodon, candidat desemnat în calitate de independent. Dintre acestea, 32 de activități au fost întruniri electorale desfășurate de reprezentanți ai PSRM (deputați, consilieri municipali etc.).

Reiterăm că PSRM nu a desemnat niciun candidat în cursa electorală pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

7.2. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 18 cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative (13 – Igor Dodon (CI), câte un caz – Tudor Deliu (PLDM), Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA), Violeta Ivanov (PPȘ), după cum urmează:

- *Implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală în timpul programului de lucru* – 13 cazuri (Igor Dodon (CI) – 9 cazuri, Tudor Deliu (PLDM), Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA) și Violeta Ivanov (PPȘ) – câte un caz).

Igor Dodon (CI): **1)** la 2 octombrie 2020, la evenimentul de lansare în campanie a candidatului Igor Dodon (CI), a participat și Irina Vlah, bașcan al UTAG, în timpul orelor de muncă; **2)** la 7 și 9 octombrie 2020, în timpul orelor de muncă, primarul or. Anenii Noi – Alexandr Mațarin – a desfășurat întruniri electorale cu alegătorii din Anenii Noi în scopul promovării candidatului Igor Dodon (CI); **3)** la 5, 6, 7 și 9 octombrie 2020, vicepreședintele raionului Leova, Aliona Briceag, în timpul orelor de muncă, a distribuit ziare în scopul promovării candidatului Igor Dodon (CI); **4)** la 6 octombrie 2020, candidatul Igor Dodon (CI) a organizat întruniri electorale cu alegătorii din s. Cișmichioi și s. Etulia, Vulcănești. La evenimentele respective a participat și Irina Vlah, bașcan al UTAG, în timpul orelor de muncă; **5)** la 2 octombrie 2020, a fost organizată o întrunire cu alegătorii din s. Condrița, Chișinău, unde – în timpul orelor de muncă – a participat și Andrei Donica, primar al s. Condrița.

Tudor Deliu (PLDM): la 8 octombrie 2020, a fost organizată o întrunire cu alegătorii din s. Chiștelnița, Telenеști, unde – în timpul orelor de muncă – au participat și Vadim Lelic, primar al or. Telenеști, și Constantin Ciobanu, primar al s. Chiștelnița.

Renato Usatîi (PN): la 6 octombrie 2020, primarul or. Dondușeni, Ivan Belciug, în timpul orelor de muncă, a distribuit ziare ale PN în scopul promovării candidatului Renato Usatîi (PN).

Andrei Năstase (PPPDA): la 8 octombrie 2020, candidatul Andrei Năstase (PPPDA) a organizat o întrunire electorală cu angajații IMSP Spitalul Raional Criuleni în timpul orelor de muncă.

Violeta Ivanov (PPȘ): la 6 octombrie 2020, a fost organizată o întrunire cu alegătorii din s. Trinca, Edineț, unde – în timpul orelor de muncă – a participat și Anatolie Gudumac, primar al s. Trinca.

- *Asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici* – 5 cazuri: Igor Dodon (CI).

La 5 octombrie 2020, pe pagina de YouTube a candidatului Igor Dodon (CI) au fost publicate 4 spoturi video de promovare prin accentuarea meritelor candidatului în proiectul „Prima Casă”³²,

³² [Игорь Додон](#) – Надежный Президент. Вместе мы справимся (Гагаузия).

suportul financiar și comercial (în raport cu Federația Rusă) al agricultorilor³³, acordarea suportului financiar pensionarilor³⁴, precum și majorarea salariilor lucrătorilor medicali³⁵.

La 13 octombrie 2020, în urma întrunirilor cu alegătorii, pe rețelele de socializare ale candidatului Igor Dodon (CI) a fost publicat următorul mesaj: *Am menționat în mod special despre o realizare importantă a echipei: demararea procesului de dublare etapizată a salariilor pentru toți lucrătorii medicali. În luna octombrie, medicii noștri primesc deja un salariu cu 30% mai mare, de la Anul Nou, acesta se va majora cu încă 30%, iar în primul trimestru al anului 2021 – cu 40%. Și acesta este doar un exemplu al faptelor noastre – acțiuni de acest gen au fost și vor fi cu mult mai multe.*

7.3. Activități ce pot fi calificate drept promovare cu utilizarea persoanelor străine, a simbolurilor de stat și străine

Potrivit art. 52, alin. (8) din Codul electoral, nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. Se interzice combinarea de culori și/sau sunete care invocă simboluri naționale ale Republicii Moldova ori ale altui stat, utilizarea materialelor în care apar personalități istorice ale Republicii Moldova sau de peste hotare, simbolistica unor state străine sau organizații internaționale sau imaginea unor persoane oficiale străine.

În acest context, menționăm că în perioada observată, MO Promo-LEX a identificat cel puțin 5 concurenți și, respectiv, 7 activități în care au fost utilizate în activitățile electorale imaginea persoanelor oficiale străine, precum și ale simbolurilor de stat și străine. La acest subiect însă, astfel cum a fost raportat și în contextul misiunilor de observare anterioare, în opinia Promo-LEX, legislatorul trebuie să revadă conținutul interdicțiilor respective, astfel încât acestea să fie mai punctate, mai explicite și să țină cont în mod obligatoriu de cadrul general ce reglementează libertatea de exprimare. În cazul în care interdicțiile sunt inoportune și practic inaplicabile, legislatorul poate analiza posibilitatea abrogării acestora³⁶.

Utilizarea imaginii unor persoane oficiale străine în scop de publicitate electorală (un caz). Observatorii au raportat un caz ce o vizează pe candidata PAS – Maia Sandu. Candidata a fost promovată prin utilizarea imaginii doamnei Annegret Kramp-Karrenbauer, președinta Uniunii Creștin-Democrate (Germania). La 12 octombrie 2020, pe pagina de socializare a partidului, a fost publicat un mesaj video de susținere în alegeri a candidatei Maia Sandu (PAS)³⁷. Informația respectivă a fost preluată și distribuită pe rețelele de socializare de Mihai Popșoi, vicepreședinte al PAS.

Utilizarea imaginilor ce reprezintă instituții sau simboluri de stat în scop de publicitate electorală (șase cazuri). În cadrul evenimentelor de lansare, Maia Sandu (PAS) și Andrei Năstase (PPPDA) au utilizat imnul și drapelul Republicii Moldova. În plus, la 5 octombrie 2020, într-o transmisiune live de promovare pe rețelele de socializare, Andrei Năstase (PPPDA) a utilizat imaginea Președinției Republicii Moldova.

În cazul celui de-al treilea candidat – Dorin Chirtoacă (BE Unirea) – a fost utilizată imaginea Parlamentului în cadrul evenimentului inițial de lansare (07.10.2020), iar în cadrul evenimentului de lansare alături de membrii blocului (09.10.2020) au fost utilizate imnul României, drapelul Republicii Moldova și cel al UE.

De asemenea, Tudor Deliu (PLDM), la o întrunire cu alegătorii în Strășeni (04.10.2020), a utilizat drapelul UE și drapelul Republicii Moldova.

³³ [Igor Dodon](#) – Președinte Responsabil. Împreună vom reuși! (Râșcani).

³⁴ [Igor Dodon](#) – Președinte Responsabil. Împreună vom reuși! (Criuleni).

³⁵ [Igor Dodon](#) – Președinte Responsabil. Împreună vom reuși! (Ștefan Vodă).

³⁶ [Raport](#) final. Misiunea de observare a alegerilor locale noi din 20 mai (3 iunie) 2018, p. 26. [Raportul](#) nr. 3. Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

³⁷ The [CDU](#) supports @sandumaiamd in the upcoming presidential election in the Republic of Moldova.

7.4. Implicarea cultelor religioase în campania electorală

În perioada de monitorizare, au fost raportate cel puțin două cazuri în care au fost implicate cultele religioase în campania electorală, în toate fiind vizat Igor Dodon (CI).

Astfel, menționăm că la 6 octombrie 2020, în cadrul întrunirilor din com. Etulia, UTAG, preotul bisericii din localitate a avut un mesaj de susținere a candidatului Igor Dodon (CI), accentuând în special aportul acestuia la dezvoltarea infrastructurii, acordarea sprijinului, precum și păstrarea valorilor familiale și religioase ale poporului Republicii Moldova.

La 6 octombrie 2020, a fost raportat un caz în care slujitorii bisericii „Sfânta Treime” din s. Cupcini, Edineț, la solicitarea preotului bisericii, au expediat mesaje enoriașilor cu informarea acestora despre slujba ce urma a fi oficializată, precum și despre vizita așteptată a mitropolitului și a candidatului Igor Dodon (CI). Vizita respectivă s-a desfășurat la 10 octombrie 2020, context în care, după slujbă, în curtea lăcașului, Igor Dodon (CI) a avut o întrunire electorală cu enoriașii.

În plus, menționăm că per total, în perioada monitorizată, Igor Dodon (CI) a avut întâlniri cu preoți în incinta a cel puțin 4 lăcașuri religioase³⁸.

7.5. Cazuri ce pot fi calificate drept nerespectare a regulilor de sănătate publică instituite de comisiile teritoriale extraordinare de sănătate publică (CTESP)

Prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică (CNESP) nr. 33 din 28 septembrie 2020, către comisiile teritoriale extraordinare de sănătate publică (CTESP) a fost delegată sarcina de instituire a măsurilor de sănătate publică conform Planului de pregătire și răspuns la infecția cu COVID-19, în conformitate cu gradul de alertă din teritoriul administrativ gestionat³⁹.

Prin urmare, fiecare CTESP urma să adopte hotărâri privind măsurile ce urmează a fi întreprinse la nivel local. Până la prezentarea raportului, observatorii Promo-LEX au identificat cel puțin 4 UAT II (Cahul, Rezina, Telenești și Călărași) în care a fost interzisă organizarea întrunirilor publice. Subliniem că la 28 septembrie 2020, CNESP a atribuit grad roșu de alertă celor 4 UAT II menționate în funcție de numărul de infectări raportat la numărul populației.

Cu toate acestea, în perioada de monitorizare, au fost raportate cel puțin 6 cazuri în care concurenții electorali au efectuat întruniri electorale în regiunile în care CTESP au restricționat desfășurarea întrunirilor. Astfel, în 3 cazuri este vizat Igor Dodon (CI) – întruniri desfășurate în raionul Cahul; în 2 cazuri – Maia Sandu (PAS), întruniri desfășurate în raionul Cahul; și într-un caz – Tudor Deliu (PLDM), întrunire în raionul Telenești

7.6. Publicitatea stradală/promoțională/online

În perioada monitorizată, observatorii au raportat cel puțin 1 554 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală. Cele mai multe, potrivit constatărilor, au fost utilizate de Igor Dodon (CI) – 34%, Maia Sandu (PAS) – 21% și Renato Usatîi (PN) – 20% (a se vedea tabelul nr. 5).

³⁸ Biserica „Sfântul Vasile cel Mare”, Edineț; biserica „Acoperământul Maicii Domnului”, Grinăuți, Ocnîța; mănăstirea de la Condița, Chișinău; biserica „Sfânta Treime”, Cupcini, Edineț.

³⁹ [Hotărârea](#) CNESP nr. 33 din 28 septembrie 2020.

Tabelul nr. 5. Date privind utilizarea publicității

Nr.	Publicitate	Igor Dodon (CI)	Maia Sandu (PAS)	Renato Usatii (PN)	Violeta Ivanov (PPȘ)	Andrei Năstase (PPPDA)	Tudor Deliu (PLDM)	Octavian Țicu (PUN)	Dorin Chirtoacă (BE Unirea)	Total
1	Ziare, pliante, broșuri, afișe etc.	216	105	122	34	47	15			539
2	Veste, genți, chipiuri etc.	167	84	67	18	34	3			373
3	Corturi	90	30	25	16	18				179
4	Publicitate sponsorizată	6	78	32	26	23				165
5	Bannere	2	17	25	45	6	12	4	1	112
6	Spoturi video	40	2	38	5	3	1			89
7	Billboarduri		2		69	7				78
8	Bannere online	4			7	2				13
9	Panouri LED/CityLight		3			2				5
10	Publicitate scrisă/online		1							1
Total		525	322	309	220	142	31	4	1	1 554

7.7. Cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale

Potrivit Regulamentului CEC privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare⁴⁰, este interzisă plasarea publicității electorale pe garduri, îngrădiri, stâlpi și pe alte tipuri de construcții, precum și pe dispozitive, utilaje, indiferent de forma de proprietate, situate pe domeniul public.

Contrar prevederilor menționate, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 9 cazuri de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor stabilite, dintre care în 4 cazuri este vizată Violeta Ivanov (PPȘ), în 3 cazuri – Renato Usatii (PN) și în câte un caz – Andrei Năstase (PPPDA) și Maia Sandu (PAS).

7.8. Cazuri ce pot fi calificate drept intimidarea concurenților în campania electorală

Potrivit rapoartelor completate de observatorii MO Promo-LEX, au fost înregistrate cel puțin două cazuri de intimidări/violență, în care a fost vizată echipa candidatei Maia Sandu (PAS).

Astfel, la 10 octombrie 2020, în or. Ștefan Vodă, în baza declarației prealabile depuse la Primăria or. Ștefan Vodă, membrii PAS Ștefan Vodă și-au instalat un cort pentru distribuirea materialelor electorale. Concomitent, la o distanță de 5 metri, au apărut reprezentanții PSRM cu intenția de a instala și ei un cort. Ca rezultat, și-a făcut apariția președintele raionului Ștefan Vodă – Vasile Maxim, desemnat de PSRM. Vasile Maxim a solicitat reprezentanților PAS să dezinstaleze cortul, amenințând că în caz contrar acesta va fi demolat. Drept urmare, a fost solicitată intervenția forțelor de ordine care, după verificarea actelor, au dispus dezinstalarea cortului PSRM. Supărat de cele întâmplate, Vasile Maxim a revenit și chiar în prezența mai multor persoane striga către membrii PAS, spunându-le că nu cunosc unde le este locul.

În alt caz, la 10 octombrie 2020, în sectorul Centru, mun. Chișinău, echipa candidatei Maia Sandu (PAS) distribuia materiale informative despre candidată. În apropiere, aceeași activitate era realizată de echipa candidatului Igor Dodon (CI). La un moment dat, o persoană din echipa candidatului Igor Dodon (CI) a manifestat un comportament agresiv față de agitatorii candidatei Maia Sandu (PAS), exprimat inclusiv prin ruperea unui ziar distribuit de aceștia.

⁴⁰ [Regulamentul](#) CEC privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3328 din 28 aprilie 2015.

VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, în perioada de observare, din 8 concurenți electorali înregistrați, 6 au depus rapoarte săptămânale: Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPPDA), Maia Sandu (PAS), Violeta Ivanov (PPȘ), Tudor Deliu (PLDM) și Igor Dodon (CI). Un concurent – Dorin Chirtoacă (BE UNIREA) – a depus un demers în care declară că până la data respectivă nu a deschis contul „Fond electoral”. Octavian Țicu nu a depus nici raport și nici demers de neefectuare a cheltuielilor, contrar prevederilor legale în vigoare.

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor declarate de către concurenții electorali, pentru prima săptămână de campanie electorală, este de 10 092 911 lei, dintre care 1 302 239 de lei sunt venituri în mărfuri și servicii gratuite. MO Promo-LEX constată că 566 de persoane fizice au donat în bani 7,68 mil. de lei, printre donatori fiind și 6 conaționali din afara țării. Candidații (Maia Sandu, Andrei Năstase și Tudor Deliu) au mai primit bani de pe contul partidelor și doar o candidată (Maia Sandu) a primit donații din partea persoanelor juridice. Toți candidații au primit donații în mărfuri și servicii.

MO Promo-LEX a constatat un transfer de pe contul curent al PAS în contul „Fond electoral” al candidatei Maia Sandu (PAS) de 900 000 de lei. Suma depășește plafonul de 95 436 de lei stabilit pentru persoane juridice prin Circulara CEC din 15 septembrie 2020. Până în momentul elaborării acestui raport, CEC nu a examinat rapoartele concurenților depuse la 9 octombrie 2020.

MO Promo-LEX notează că declararea donațiilor materiale sau a celor care provin din servicii cu titlu gratuit este o practică pozitivă de asigurare a transparenței campaniei electorale. Totuși, declararea acestor donații în afara contului „Fond electoral” riscă să diminueze corectitudinea raportării și să servească drept o modalitate de a ocoli rigorile impuse de verificarea fluxurilor financiare din contul „Fond electoral”. Acest cont este unicul instrument prin care poate fi urmărită trasabilitatea banilor utilizați în campania electorală.

MO Promo-LEX constată, repetat, că niciun concurent electoral nu raportează cheltuielile pentru activitatea agitatorilor și nici nu declară serviciile acestora drept donații materiale. Așadar, 6 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor de campanie în cuantum de cel puțin 809 477 de lei.

8.1. Cadrul normativ

Limite maxime de acumulare a veniturilor. Amintim că pentru campania electorală actuală plafonul general al mijloacelor ce pot fi virate în contul „Fond electoral” este în mărime de 18,93 mil. de lei⁴¹. În privința regulilor de colectare a donațiilor de către candidații în alegeri de la persoanele fizice și juridice, cât și a celor în numerar, menționăm că o persoană fizică poate dona cel mult șase salarii medii pe economie pentru anul 2020 (47 718 lei), dintre care doar trei salarii (23 859 de lei) pot fi donate în numerar, restul donațiilor trebuie să fie făcute prin virament bancar sau în mărfuri ori servicii. O persoană juridică poate dona cel mult 12 salarii medii pe economie (95 436 de lei)⁴². Persoanele juridice pot vira mijloace bănești pe contul „Fond electoral” numai prin transfer, împreună cu o notă informativă despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social și cu o declarație pe propria răspundere privind lipsa restricțiilor prevăzute la lit. d) din Codul electoral. Persoana juridică care transferă mijloacele bănești pe contul „Fond electoral” îi va informa pe acționarii sau pe membrii săi despre operațiunile astfel efectuate.

Raportarea mijloacelor de pe contul curent al partidului la începutul campaniei electorale. Potrivit art. 43, alin. (7) din Codul electoral, în campania electorală, partidele politice au dreptul să accepte donații doar direct pe contul „Fond electoral”, în conformitate cu regulile stabilite de cadrul normativ actual. Partidul politic poate transfera pe contul „Fond electoral” mijloacele financiare proprii, deținute pe contul său la data începerii campaniei electorale, cu condiția prezentării raportului financiar la Comisia Electorală Centrală, în care se indică datele prevăzute la alin. (1) al aceluiași articol.

⁴¹ [Hotărârea CEC nr. 4153](#) cu privire la stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

⁴² Art. 41, alin. (2), lit. e) și alin. (10) din [Codul electoral](#).

Deschiderea conturilor speciale „Fond electoral” și desemnarea trezorerierilor. Concurantul electoral are obligația de a deschide la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”, transferând pe acesta mijloace financiare proprii, precum și alte mijloace bănești primite în condițiile legii de la persoane fizice cetățeni ai Republicii Moldova ori de la persoane juridice din țară și anunță CEC despre persoana responsabilă de finanțele sale (trezorerierul). Candidații în alegeri nu pot fi desemnați trezorerieri. Contul cu mențiunea „Fond electoral” poate fi deschis și până la înregistrarea concurentului electoral, cu condiția ca orice încasări și cheltuieli de pe acest cont să se facă doar după înregistrarea acestuia. Concurantul electoral care nu-și deschide un cont la bancă cu mențiunea „Fond electoral” informează despre aceasta CEC și desfășoară doar activități de campanie sau promovare electorală ce nu implică cheltuieli financiare⁴³.

Raportarea financiară pe parcursul campaniei electorale. Regulile de raportare a concurenților electorali sunt determinate de Codul electoral și de Programul calendaristic al CEC. Astfel, potrivit art. 43, alin. (1) din Codul electoral, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și ulterior, săptămânal, concurenții electorali sunt obligați să prezinte la CEC rapoartele privind finanțarea campaniei electorale, în format electronic și pe suport de hârtie, conform modelului de raport aprobat de CEC. Rapoartele pentru întreaga perioadă a campaniei electorale se vor prezenta la CEC cel târziu cu 2 zile înainte de ziua alegerilor.

8.2. Depunerea raportului partidului politic la începutul campaniei electorale

MO Promo-LEX constată că până la data de 13 octombrie 2020, două partide (PN⁴⁴ și PAS⁴⁵) au prezentat rapoarte cu mijloacele financiare proprii acumulate până la începutul campaniei electorale – 2 octombrie 2020, cu indicarea veniturilor, cheltuielilor, precum și a donatorilor acestora. Astfel, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, doar doi din cei opt concurenți electorali înregistrați au dreptul să recepționeze în conturile „Fond electoral” mijloace financiare de pe conturile curente ale partidelor care i-au desemnat. Aceștia sunt Renato Usatîi (PN) și Maia Sandu (PAS).

8.3. Deschiderea conturilor bancare și desemnarea trezorerierilor

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, MO Promo-LEX constată că până la 13 octombrie 2020, din cei opt concurenți electorali înregistrați, toți au confirmat trezorerieri la CEC. Doar cinci concurenți au deschis cont „Fond electoral” (Renato Usatîi (PN), Andrei Năstase (PPDA), Maia Sandu (PAS), Igor Dodon (CI), Tudor Deliu (PLDM)) și toți cinci s-au conformat prevederilor legale de a depune raportul financiar incipient, la trei zile după deschiderea contului „Fond electoral”, așa cum prevede art. 43, alin. (1) din Codul electoral.

MO Promo-LEX a constatat dificultatea cu care s-a confruntat candidata Violeta Ivanov (PPȘ) în privința imposibilității deschiderii contului „Fond electoral”, motivând prin refuzul primit din partea băncilor comerciale de a deschide un astfel de cont. Corespondența CEC⁴⁶ indică doar demersuri din partea BNM și a unei instituții media ce solicită clarificarea situației de către CEC.

Menționăm că la data de 11 septembrie 2020, în perioada activității grupurilor de inițiativă, MO Promo-LEX a constatat demersul⁴⁷ din partea GI al Violetei Ivanov (PPȘ) în care se menționa că GI este în așteptarea deschiderii contului bancar „Destinat grupului de inițiativă”.

Totuși, la data de 6 octombrie 2020, în ședința de examinare⁴⁸ a rapoartelor depuse la 2 octombrie 2020, CEC a menționat că „concurrenta electorală Violeta Ivanov, la data de 2 octombrie 2020, a prezentat un demers prin care a informat Comisia despre faptul că în data de 30 septembrie a obținut certificatul de atribuire a codului fiscal și emiterea ștampilei, menționând despre notificarea anterioară cu privire la aceea că s-a adresat mai multor bănci cu solicitarea de a-i fi deschis contul cu mențiunea «Destinat grupului de inițiativă», însă a primit răspunsuri negative și evazive, la demers

⁴³ Art. 41, alin. (2), lit. a), b) și c) din [Codul electoral](#).

⁴⁴ Depunerea [raportului PN](#) la începutul campaniei electorale.

⁴⁵ Depunerea [raportului PAS](#) la începutul campaniei electorale.

⁴⁶ [Corespondența CEC](#).

⁴⁷ [Demers](#) din partea GI al Violetei Ivanov (PPȘ) publicat pe pagina CEC.

⁴⁸ Hotărârea CEC nr. [4325](#).

fiind anexată corespondența cu o bancă comercială. Totodată, a informat că prezintă Raportul privind finanțarea campaniei electorale fără datele bancare ale candidatului”.

8.4. Raportarea financiară a concurenților electorali la Comisia Electorală Centrală

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, pentru prima săptămână de campanie electorală, 6 concurenți au depus rapoarte săptămânale la CEC: Renato Usatii (PN), Andrei Năstase (PPPDA), Maia Sandu (PAS), Violeta Ivanov (PPȘ), Igor Dodon (CI) și Tudor Deliu (PLDM). Un concurent – Dorin Chirtoacă (BE UNIREA), fiind înregistrat abia la 5 octombrie 2020 – a depus un demers în care a declarat că până la ziua respectivă nu a deschis cont bancar, candidatul Octavian Țicu (PUN) nu a depus nici raport și nici demers de neefectuare a cheltuielilor.

Tabelul nr. 6. Deschiderea conturilor bancare „Fond electoral”, desemnarea trezorerierilor și depunerea rapoartelor săptămânale la CEC

	Înregistrarea în calitate de concurent electoral	Desemnarea trezorerierului/-ei	Depunerea raportului partidului politic la începutul campaniei electorale	Deschiderea contului „Fond electoral”	Depunerea raportului incipient, la 3 zile de la deschiderea contului bancar	Depunerea raportului pentru săptămâna 1, 02.10.2020	Depunerea raportului pentru săptămâna a 2-a, 09.10.2020
Renato Usatii (PN)	13.09.2020	13.09.2020	21.09.2020	16.09.2020	18.09.2020	02.10.2020	09.10.2020
Maia Sandu (PAS)	30.09.2020	30.09.2020	03.10.2020	02.10.2020	02.10.2020	02.10.2020	09.10.2020
Violeta Ivanov (PPȘ)	29.09.2020	29.09.2020	-	-	-	02.10.2020	09.10.2020
Igor Dodon (CI)	28.09.2020	28.09.2020	-	01.10.2020	01.10.2020	03.10.2020	09.10.2020
Andrei Năstase (PPPDA)	13.09.2020	13.09.2020	-	29.09.2020	30.09.2020	03.10.2020	09.10.2020
Tudor Deliu (PLDM)	25.09.2020	25.09.2020	-	06.10.2020	06.10.2020	08.10.2020	09.10.2020
Octavian Țicu (PUN)	05.10.2020	05.10.2020	-	-	-	-	-
Dorin Chirtoacă (BE UNIREA)	05.10.2020	09.10.2020	-	Demers	Demers	Demers	Demers

Date obținute în baza rapoartelor depuse la CEC

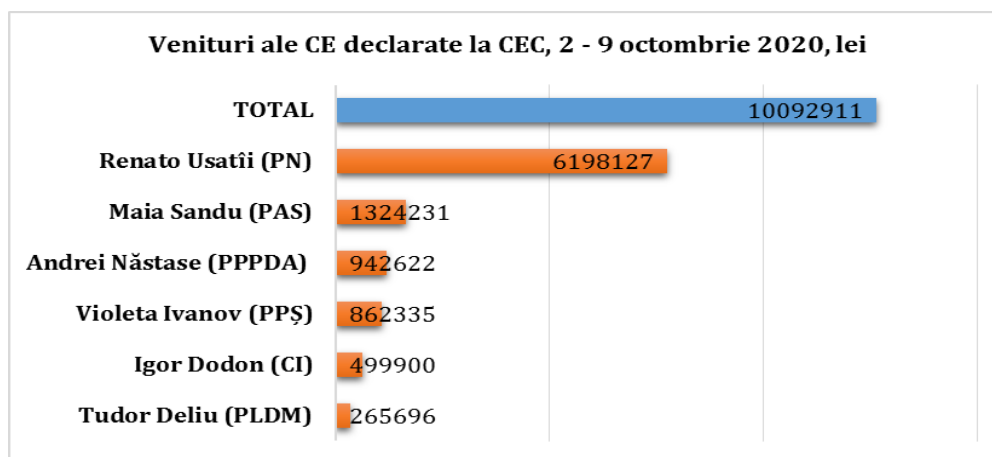
8.5. Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea acestora

8.5.1. Veniturile și cheltuielile

Conform rapoartelor prezentate la CEC, volumul veniturilor și cheltuielilor declarate de către concurenți, pentru perioada 2 – 9 octombrie 2020, este de 10 092 911 lei. În acest quantum au fost incluse și donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii – estimate de către candidați la valoarea de piață și reflectate în anexa raportului „Donații în mărfuri”, în quantum de 1 302 239 de lei.

Astfel, Renato Usatii (PN) a raportat venituri de 6 130 900 de lei și donații în mărfuri și servicii de 67 227 de lei; Maia Sandu (PAS) – venituri de 1 040 450 de lei și donații în mărfuri și servicii de 283 781 de lei; Andrei Năstase (PPPDA) – venituri de 919 022 de lei și donații în mărfuri și servicii de 23 600 de lei, Violeta Ivanov (PPȘ) – doar donații în mărfuri și servicii în quantum de 862 335 de lei, Tudor Deliu (PLDM) – venituri financiare de 210 400 de lei și donații în mărfuri în quantum de 55 295 de lei, Igor Dodon (CI) a raportat donații financiare în quantum de 489 900 de lei și donații în mărfuri și servicii de 10 000 de lei (graficul nr. 7: Veniturile concurenților electorali).

Graficul nr. 7. Veniturile concurenților electorali colectate în perioada 2 – 9 octombrie 2020, lei

Date obținute în baza rapoartelor depuse la CEC

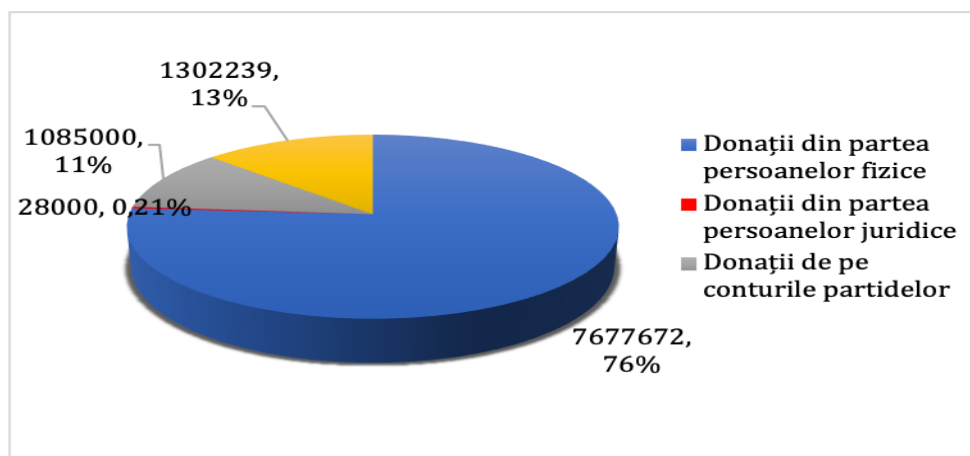
6.3.2. Sursele de finanțare

MO Promo-LEX constată că principala sursă de finanțare a concurenților în perioada 2 – 9 octombrie au fost donațiile din partea persoanelor fizice – 7,68 mil. de lei (76%), au urmat donațiile în mărfuri și servicii – 1,30 mil. de lei, donațiile de pe contul partidului în contul „Fond electoral” – 1,09 mil. de lei (11%) și donațiile din partea persoanelor juridice – 28 de mii de lei (0,21%) (graficul nr. 8).

Astfel, până la data de 9 octombrie 2020, candidații au raportat:

- donații financiare a 566 de persoane fizice în sumă de 7,68 mil. de lei pentru Renato Usatii (PN), Maia Sandu (PAS), Igor Dodon (CI), Andrei Năstase (PPPDA), Tudor Deliu (PLDM);
- donații materiale în valoare totală de 1,30 mil. de lei pentru șase candidați (Violeta Ivanov (PPȘ) – 862 335 de lei, Maia Sandu (PAS) – 283 781 de lei, Renato Usatii (PN) – 67 227 de lei, Tudor Deliu (PLDM) – 55 296 de lei, Andrei Năstase (PPPDA) – 23 600 de lei, Igor Dodon (CI) – 10 000 de lei) (graficul nr. 8);
- transferul mijloacelor proprii de pe contul curent a trei formațiuni politice: PAS în contul „Fond electoral” al Maiei Sandu în sumă totală de 900 000 de lei, PPPDA în contul „Fond electoral” al lui Andrei Năstase – 90 000 de lei și PLDM – 95 000 de lei în contul „Fond electoral” al lui Tudor Deliu;
- donații din partea a patru persoane juridice în cuantum de 28 000 de lei pentru Maia Sandu (PAS).

Graficul nr. 8. Sursele de finanțare din perioada 2 – 9 octombrie 2020, %

Date obținute în baza rapoartelor depuse la CEC

În privința legalității surselor de finanțare, MO Promo-LEX constată că, potrivit Codului electoral, toate donațiile recepționate de concurenții electorali au fost sub plafoanele maxime stabilite – atât

din partea persoanelor fizice, juridice, cât și donațiile în numerar. Ținem să mai menționăm că, potrivit Circularei CEC⁴⁹ din 15 septembrie 2020, partidele sunt tratate drept persoane juridice și au dreptul să transfere până la 12 salarii medii pe economie (95 436 de lei) în contul „Fond electoral”. În continuare, specificăm că în raportul⁵⁰ depus la 9 octombrie 2020 la CEC, a fost inclus un transfer de pe contul curent al PAS în contul candidatei, de 900 000 de lei. Conform circularei, candidata Maia Sandu a depășit acest plafon prin recepționarea acestor bani în contul „Fond electoral”. Până în momentul redactării acestui raport, CEC nu a examinat rapoartele concurenților electorali depuse la 9 octombrie 2020.

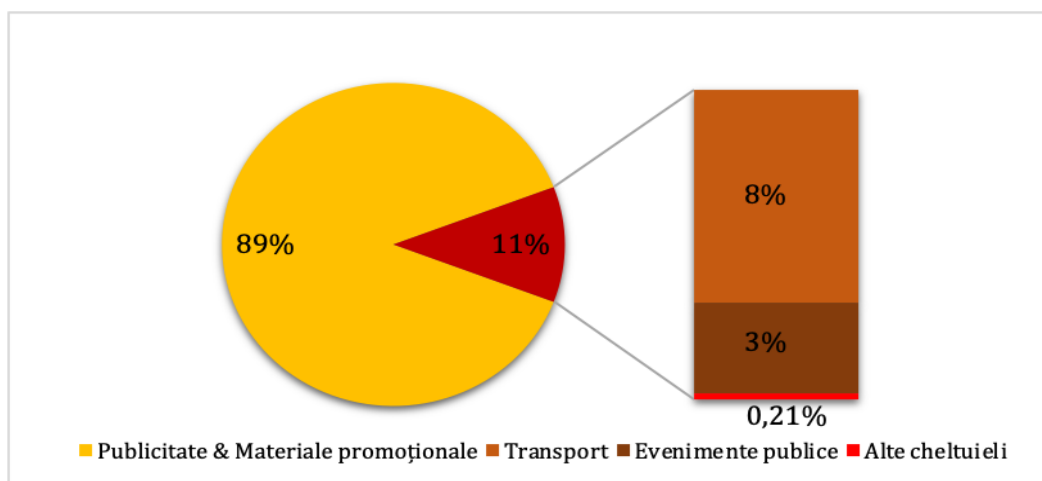
În același timp, doi concurenți electorali (Andrei Năstase (PPPDA) și Tudor Deliu (PLDM)) au recepționat pe contul „Fond electoral” mijloace de pe conturile curente ale partidelor politice care i-au desemnat, de până la 12 salarii medii pe economie, fără a depune rapoarte financiare la începutul campaniei electorale ori fără ca aceste rapoarte să fie publicate pe pagina oficială a CEC.

Notăm că declararea donațiilor materiale sau a celor care provin din servicii cu titlu gratuit este o practică pozitivă de asigurare a transparenței campaniei electorale, care este prevăzută și în Codul electoral⁵¹. Această măsură este una bună, mai ales în condițiile imposibilității deschiderii unui cont bancar special destinat veniturilor și cheltuielilor din campania electorală. Totuși, această practică pare să fie una simbolică, odată ce quantumurile estimate pentru aceste donații nu sunt incluse la balanța raportului – la rubrica rulaje financiare (surse de finanțare (cu indicarea persoanelor fizice sau juridice ce au donat, a sursei de proveniență a acestor donații) și plăți (destinațiile de cheltuieli, așa precum sunt indicate în anexa nr. 4 la Raportul financiar⁵²).

Cu toate acestea, declararea acestor donații în mod arbitrar, fără directive clare ale CEC, riscă să diminueze corectitudinea raportării și să servească drept o modalitate de a ocoli rigorile impuse de verificarea fluxurilor financiare din contul „Fond electoral”, care este unicul instrument prin care poate fi urmărită trasabilitatea banilor utilizați în campania electorală.

La capitolul cheltuieli financiare declarate la CEC, pentru perioada 2 – 9 octombrie, cei șase concurenți au raportat un quantum de 6 328 465 de lei. Quantumul cel mai mare al cheltuielilor a fost pentru publicitate – 3,96 mil. de lei (63%); au urmat cheltuielile de materiale promoționale – 1,63 mil. de lei (26%), cheltuielile de transport – 506 880 de lei (8%), cheltuielile pentru evenimente publice – 216 358 de lei (3%) și alte cheltuieli – 13 364 de lei (0,21%) (graficul nr. 9).

Graficul nr. 9. Cheltuieli din resurse financiare declarate la CEC în perioada 2 – 9 octombrie 2020, %

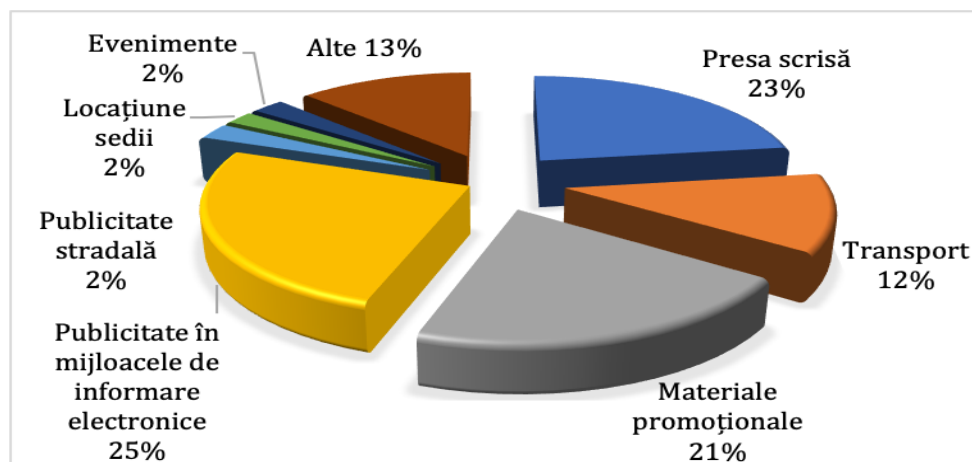
⁴⁹ Circulară despre modalitatea de primire a donațiilor și de efectuare a cheltuielilor de către concurenții electorali la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

⁵⁰ [Raportul](#) candidatei Maia Sandu, depus la 9 octombrie 2020.

⁵¹ Art. 43, alin. (1), lit. b) din [Codul electoral](#).

⁵² [Regulamentul](#) privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2704 din 17 septembrie 2019, Anexa 4.

Graficul nr. 9.1. Donații materiale și cheltuieli din donații materiale raportate la CEC, pentru perioada 2 – 9 octombrie în cuantum de 1,30 mil. de lei, %

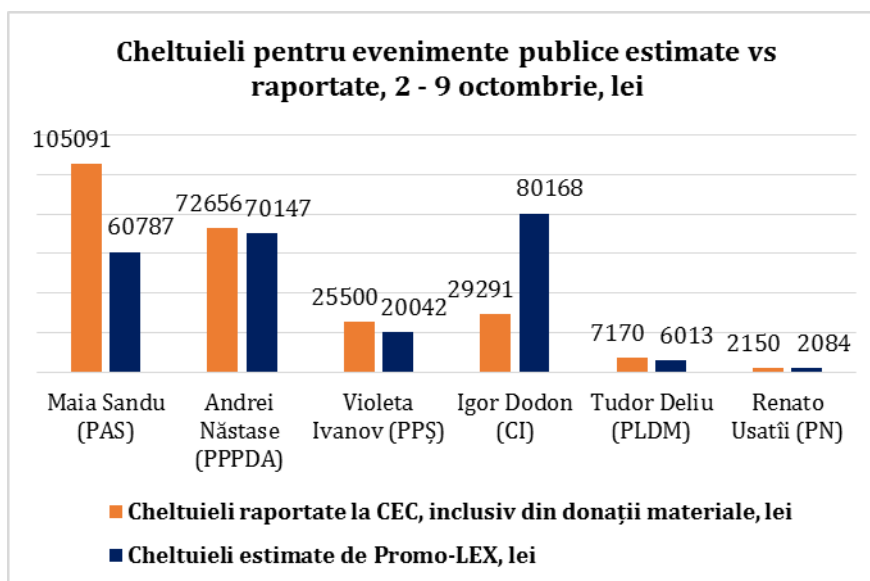
Date obținute în baza rapoartelor depuse la CEC

8.6. Cheltuielile concurenților electorali constatate de observatorii Promo-LEX și nereflectate în rapoartele financiare

a) Cheltuieli pentru evenimente publice

În perioada 2 – 9 octombrie 2020, observatorii MO Promo-LEX au raportat activități din cadrul unor evenimente publice de genul lansări în campania electorală și promovarea candidaților, întruniri electorale, activități din ușa în ușa, activități statutare etc. Cuantumul cheltuielilor estimate ca fiind neraportate se ridică la cel puțin 50 877 de lei din partea candidatului Igor Dodon. Ceilalți candidați au raportat cuantumuri mai mari decât cele estimate de observatori (graficul nr. 10).

Astfel, în privința candidatului **Igor Dodon (CI)**, au fost raportate 24 de întruniri electorale și o lansare în campanie, mediatizată la TV și online; alte 31 de întruniri ale PSRM cu alegătorii, la care se propagau mesaje și se distribuiau materiale poligrafice de susținere a lui Igor Dodon. Cheltuielile estimate ca fiind neraportate se ridică la cel puțin 50 877 de lei. În privința candidatului **Tudor Deliu (PLDM)** au fost raportate cel puțin 10 întruniri electorale și o lansare în campanie. Cheltuielile estimate sunt de 6 013 lei și se încadrează în cele raportate la CEC. În privința candidatei **Maia Sandu (PAS)** au fost raportate 17 întruniri electorale și o lansare în campanie, mediatizată online. Cheltuielile estimate sunt de 60 787 de lei și se încadrează în cele raportate la CEC. În privința candidatei **Violeta Ivanov (PPȘ)** au fost raportate 12 întruniri electorale și o lansare în campanie, mediatizată online. Cheltuielile estimate sunt de 20 042 de lei și se încadrează în cele raportate la CEC. În privința candidatului **Andrei Năstase (PPPDA)** au fost raportate 16 întruniri electorale și o lansare în campanie, mediatizată online. Cheltuielile estimate sunt de 70 147 de lei și se încadrează în cele raportate la CEC. În privința candidatului **Renato Usatii (PN)** au fost raportate 11 întruniri electorale și o conferință de presă drept lansare în campanie, mediatizată online. Cheltuielile estimate sunt de 2 084 de lei și se încadrează în cele raportate la CEC.

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

a) Cheltuieli de publicitate⁵³

a. 1) Mijloace de informare electronice

În perioada de referință (2 - 9 octombrie 2020), în privința candidatului **Renato Usatîi (PN)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat publicitate sponsorizată de pe cel puțin o pagină publică în rețeaua de socializare Facebook (FB) cu cel puțin 45 de postări sponsorizate⁵⁴ și bannere online pe aplicația *Viber* și pe mai multe pagini web. Au mai fost raportate conferințe de presă și un video electoral de 1,53 min. În privința candidatului **Igor Dodon (CI)**, observatorii au raportat website-ul www.dodon.md, trei spoturi electorale profesionale, a câte 30 min., conferințe de presă, bannere online pe mai multe pagini web și cel puțin 5 postări sponsorizate în rețeaua *Odnoklassniki*. În privința candidatului **Andrei Năstase (PPPDA)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat bannere online pe mai multe pagini web și cel puțin 20 de postări sponsorizate pe cel puțin o pagină publică din rețeaua de socializare FB⁵⁵. În privința candidatei **Maia Sandu (PAS)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat cel puțin 90 de postări sponsorizate pe cel puțin 2 pagini publice de pe rețeaua de socializare FB⁵⁶. În privința candidatei **Violeta Ivanov (PPȘ)**, observatorii au raportat cel puțin 3 pagini publice cu 35 de postări sponsorizate în rețeaua FB⁵⁷ și bannere online pe canalul YouTube.

MO Promo-LEX a estimat un quantum de cel puțin 277 256 de lei drept cheltuieli neraportate în perioada de referință din partea unui candidat: Igor Dodon (CI) (graficul nr. 11).

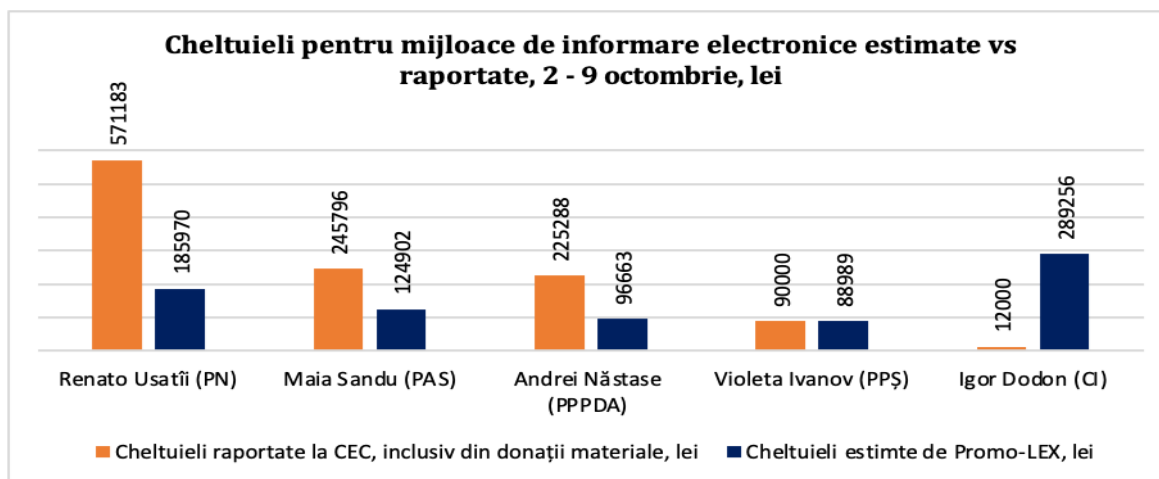
⁵³ MO Promo-LEX nu monitorizează publicitatea TV.

⁵⁴ Publicitate sponsorizată pe o pagină publică pentru Renato Usatîi (PN), [Усатый Ренато-Renato Usatii](#).

⁵⁵ Publicitate sponsorizată pe o pagină publică pentru Andrei Năstase (PPPDA): [Andrei Năstase](#).

⁵⁶ Publicitate sponsorizată pe 4 pagini publice pentru Maia Sandu (PAS): [Maia Sandu, PAS](#).

⁵⁷ Publicitate sponsorizată pe 10 pagini publice pentru Violeta Ivanov (PPȘ): [Violeta Ivanov, Ilan Sor, Partidul Sor](#).

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

a. 2) Cheltuieli pentru materiale promoționale și poligrafice

În perioada de referință, în privința candidatului **Igor Dodon (CI)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat veste, chipiuri și gece cu simbolica candidatului, publicitate poligrafică sub formă de afișe și calendare mici achitate din contul „Fond electoral”⁵⁸, la fel, ziare achitate din contul „Fond electoral”⁵⁹. În privința lui **Andrei Năstase (PPPDA)**, au fost observate abțibilduri fără date, afișe și pliante A4 – toate achitate din contul „Fond electoral”⁶⁰, la fel, ziare achitate din contul „Fond electoral”⁶¹. În privința candidatei **Maia Sandu (PAS)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat afișe A4 și pliante achitate din contul „Fond electoral”⁶², inclusiv ziare achitate din contul „Fond electoral”⁶³. În privința candidatei **Violeta Ivanov (PPȘ)**, observatorii MO Promo-LEX au raportat pliante A4 și flyere sub formă de felicitare⁶⁴, buletine informative raportate drept donații materiale⁶⁵. În privința lui **Tudor Deliu (PLDM)**, au fost observate pliante A4 fără date. În privința lui **Renato Usatii (PN)**, observatorii Promo-LEX au raportat ziare, afișe, calendare și pliante – toate achitate din contul „Fond electoral”⁶⁶.

Cheltuielile totale estimate ca fiind neraportate constituie cel puțin 187 090 de lei: Andrei Năstase (PPPDA) – 89 575 de lei, Violeta Ivanov (PPȘ) – 97 515 lei (graficul nr. 12).

MO Promo-LEX a observat utilizarea materialelor poligrafice în agitația electorală cu declararea acestora în rapoartele privind finanțarea campaniei, la rubrica donații în mărfuri și servicii. Observatorii au raportat astfel de cazuri din partea candidatei Violeta Ivanov (PPȘ) și a lui Tudor Deliu

⁵⁸ Afișe și calendare, achitate din contul „Fond electoral”, conform facturii nr. 1080 din 05.10.2020, tipar ARVA Color SRL, com. 2394 din 05.10.2020, tiraj 15000.

⁵⁹ Ziare bilingve, RU și RO, color; varianta Ro: Candidat la Funcția de președinte al RM Igor Dodon „Alegeri prezidențiale 01.11.2020”, data tipăririi 02.10.2020, tipografia Edit Tipar Grup, nr. com. 946, tiraj: 55 000; varianta Ru: Candidat la Funcția de președinte al RM Igor Dodon „Alegeri prezidențiale 01.11.2020”, data tipăririi 02.10.2020, tipografia Edit Tipar Grup, nr. com. 947, tiraj: 65 000 – ambele achitate din fondul electoral conform facturii nr. 40 din 2 octombrie 2020.

⁶⁰ Afișe A4, tiraj 5000 ex. Aviprint Prim, tipărite la 2 octombrie 2020, pliante A4 pe ambele părți, tiraj – 30000 ex., tipărit din contul Partidului Politic Platforma DA.

⁶¹ Ziare de partid/buletin informațional: tiraj – 150000 ex.; tipărit la Edit Tipar Grup; data tipăririi: 01.10.2020; achitat din fondul electoral al candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

⁶² Calendare A3 – achitate din fondul electoral al concurentului electoral Maia Sandu; 02.10.2020; tiraj 100 000 exemplare; tipografia „Policolor” SRL, flyere A4 pe ambele părți: achitat din fondul electoral al concurentului electoral Maia Sandu, 02.10.2020, tiraj 150 000 ex., tipografia „Policolor” SRL.

⁶³ Ziare de partid: tiraj – 400 000 ex.; tipărit la Edit Tipar Grup; data tipăririi: 02.10.2020; achitat din fondul electoral al concurentului electoral; cont nr. 63, com. nr. 970.

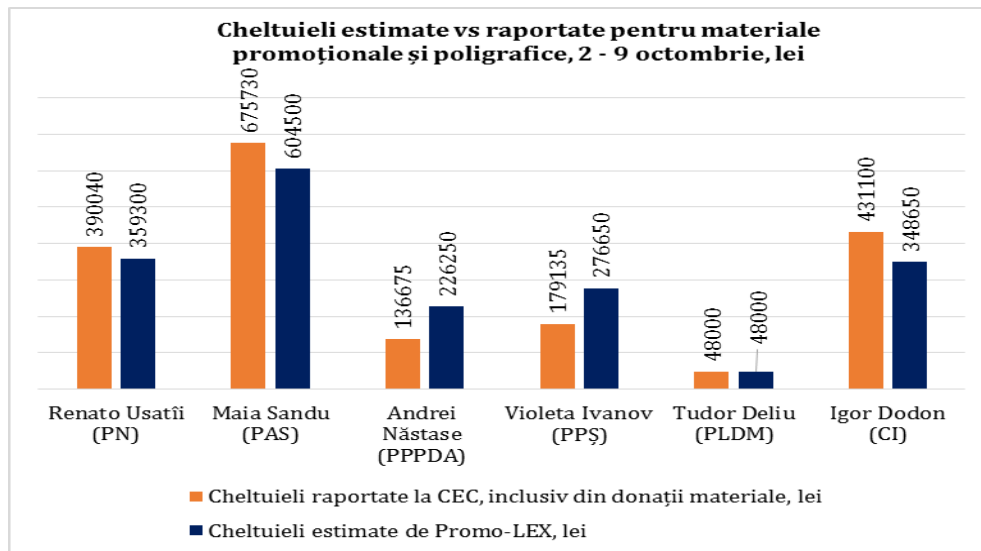
⁶⁴ Pliante A4, achitate conform contractului nr. 1G/12 din 02.10.2020, tipărite la Nova-Imprim SRL. Tiraj: 215 000 ex. și flyere-felicitare „La mulți ani, Chișinău”, achitate conform contractului nr. 06-10/20 din 06.10.2020, tipărite la „Capatina Print” SRL. Tiraj 25000 ex.

⁶⁵ Buletin informativ în rusă, din 02.10.2020, achitat conform contractului nr. 79 și conturilor de plată nr. 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, la Edit Tipar Grup SRL, com. nr. 969, tiraj 220 000 ex.

⁶⁶ Ziare de partid – Puterea în adevăr, Tipografia „Universul”, comanda nr. 870 din 01.10.2020, tiraj 210500, conform facturii nr. 02/AP-RU din 01.10.2020 (ro), 16 pag. Ziare de partid – Сила в правде, Tipografia „Universul”, comanda nr. 861 din 30.09.2020, tiraj 310 000 ex., conform facturi nr. 01/AP-RU din 30.09.2020 (ru), 16 pag.

(PLDM). Violeta Ivanov a raportat drept donații materiale: buletinele informative, din 02.10.2020, achitate conform contractului nr. 79 și conturilor de plată nr. 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, la Edit tipar Grup SRL, com. nr. 969, tiraj 220 000 ex.; pliante A4 achitate conform contractului nr. 1G/12 din 02.10.2020, tipărite la Nova-Imprim SRL. Tiraj: 215 000 ex. și flyere-felicitare „La mulți ani, Chișinău”, achitate conform contractului nr. 06-10/20 din 06.10.2020, tipărite la „Capatina Print” SRL. Tiraj 25 000 ex. Tudor Deliu a raportat drept donații materiale pliante A4.

Graficul nr. 12

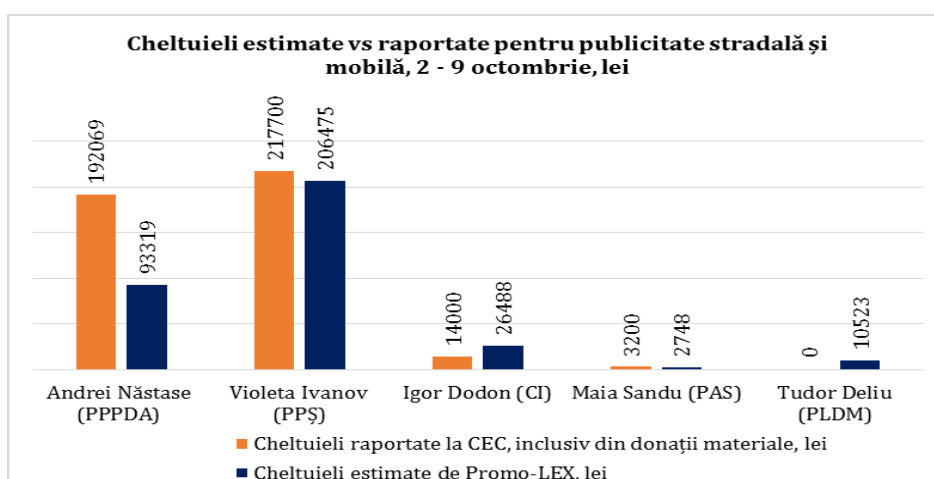

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

a. 3) Publicitate stradală și mobilă

În perioada de referință, MO Promo-LEX a observat publicitate stradală din partea a 5 concurenți: Maia Sandu (PAS), Andrei Năstase (PPDA), Violeta Ivanov (PPȘ), Igor Dodon (CI), Tudor Deliu (PLDM). Dintre ei, doar trei au raportat cheltuieli la CEC, care se încadrează în estimările Misiunii. Misiunea a estimat un quantum de cheltuieli neraportate de cel puțin 23 011 lei pentru: Igor Dodon (CI) – 12 488 de lei, Tudor Deliu (PLDM) – 10 523 de lei (graficul nr. 13).

Graficul nr. 13

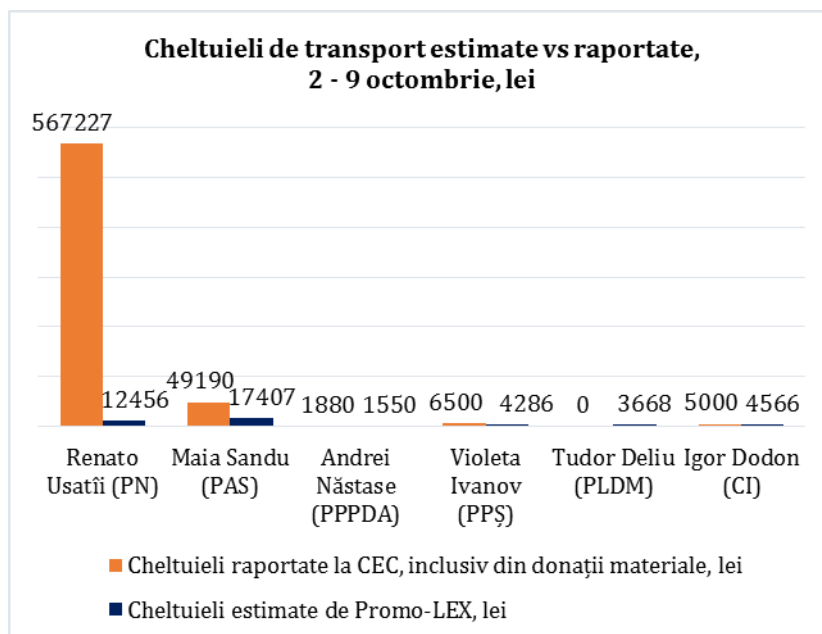
Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

b) Cheltuieli de transport

Formula de calcul utilizată în estimarea cheltuielilor pentru deplasări în țară reflectă un consum mediu de 10 l/100 km (automobil), 11 l/100 km (microbuz), 35 l/100 km (autocar) înmulțit la distanța parcursă și la prețul de combustibil de 15,55 lei.

MO Promo-LEX a estimat un quantum de cel puțin 3 668 de lei drept cheltuieli neraportate pentru deplasări în țară în baza distanțelor parcurse de către șase concurenți. Doar un concurent electoral nu a raportat cheltuieli la CEC – Tudor Deliu (PLDM). Cheltuielile de transport estimate de MO Promo-LEX se ridică la 3 668 de lei, toate fiind atribuite candidatului Tudor Deliu (PLDM) (graficul nr. 14).

Graficul nr. 14

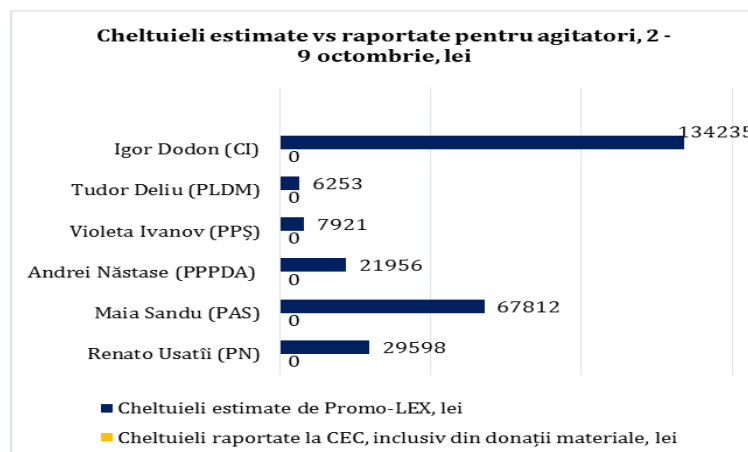

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

c) Cheltuieli pentru delegarea/detașarea persoanelor

Baza de calcul pentru estimarea cheltuielilor de delegare a agitatorilor concurenților electorali se referă la quantumul salariului minim garantat în sectorul real pentru anul 2020⁶⁷. Astfel, estimările au fost obținute prin înmulțirea numărului de agitatori unici la 8 ore lucrate pe zi și la costul pe oră (17,37 de lei), luându-se cel puțin o zi lucrată de fiecare agitator. Au fost luați în calcul doar agitatorii candidaților observați în teren de MO Promo-LEX. Niciun concurent nu a raportat la CEC cheltuieli pentru delegarea agitatorilor. Mai mult, niciun concurent electoral nu a raportat declarațiile de voluntariat semnate ale acestora. Potrivit observatorilor, Igor Dodon (CI) a implicat cel puțin 966 de agitatori (inclusiv cei ai PSRM), Maia Sandu (PAS) – cel puțin 488, Renato Usatii (PN) – cel puțin 213 agitatori, Andrei Năstase (PPPDA) – cel puțin 158, Violeta Ivanov (PPȘ) – 57, Tudor Deliu (PLDM) – 45. MO Promo-LEX a estimat pentru munca agitatorilor un quantum de cel puțin 267 766 de lei (graficul nr. 15).

Graficul nr. 15

⁶⁷ Salariul minim garantat în sectorul real în anul 2020 este de 2 935 de lei pe lună sau 17,37 lei pe oră.

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

În final, MO Promo-LEX constată că 6 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate în perioada 2 – 9 octombrie 2020.

Igor Dodon (CI) – neraportarea completă a cheltuielilor pentru evenimente publice – estimate ca neraportate fiind 50 877 de lei, cheltuieli pentru mijloacele de informare electronice – 277 256 de lei, publicitate stradală și mobilă – de cel puțin 12 488 de lei, neraportarea cheltuielilor pentru voluntari/agitatori de cel puțin 134 235 de lei. **Total estimat ca fiind neraportat – 474 856 de lei.**

Andrei Năstase (PPPDA) – neraportarea completă a cheltuielilor pentru materiale promoționale și poligrafice – de cel puțin 89 575 de lei, neraportarea cheltuielilor pentru voluntari/agitatori de cel puțin 21 956 de lei. **Total estimat ca fiind neraportat – 111 531 de lei.** **Violeta Ivanov (PPȘ)** – neraportarea totală a cheltuielilor pentru materiale promoționale și poligrafice – de cel puțin 97 515 lei, a cheltuielilor pentru voluntari/agitatori – de cel puțin 7 921 de lei. **Total estimat ca fiind neraportat – 105 236 de lei.**

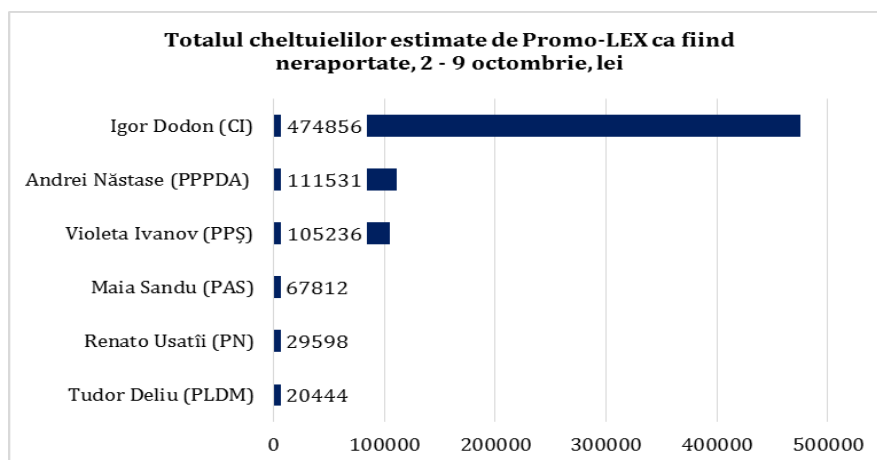
Maia Sandu (PAS) – neraportarea cheltuielilor pentru voluntari/agitatori. **Total estimat ca fiind neraportat – 67 812 lei.**

Renato Usatii (PN) – neraportarea cheltuielilor pentru voluntari/agitatori. **Total estimat ca fiind neraportat – 29 598 de lei.**

Tudor Deliu (PLDM) – neraportarea cheltuielilor pentru publicitate stradală, de transport și pentru voluntari/agitatori – în cuantum **total estimat de cel puțin 20 444 de lei.**

Suma totală estimată ca fiind neraportată pentru perioada observată de către cei 6 concurenți electorali **este de cel puțin 809 477 de lei** (graficul nr. 16).

Graficul nr. 16

Date obținute în baza datelor publicate pe pagina oficială a CEC și a observării Promo-LEX

IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În perioada 30 septembrie – 13 octombrie 2020, au fost identificate cel puțin 62 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, ceea ce reprezintă de 2,6 ori mai mult față de perioada precedentă de monitorizare.

Dintre acestea, în 41 de cazuri s-a constatat utilizarea acestui tip de discurs de către candidați: în 39 de cazuri autorul a fost candidatul Renato Usatîi (PN), într-un caz – Andrei Năstase (PPDA) și într-un caz – Octavian Țicu (PUN).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 14 cazuri în care politicienii, jurnaliștii, liderii de opinie sau susținătorii candidaților au utilizat mesaje de ură și/sau instigare la violență împotriva candidaților înscriși în cursa electorală. Astfel, în 6 cazuri a fost vizată candidata PAS, Maia Sandu, în 4 cazuri a fost vizat candidatul independent Igor Dodon, în 2 cazuri a fost vizat candidatul PN, Renato Usatîi și în câte un caz au fost vizați concurenții Blocului Electoral UNIREA, Dorin Chirtoacă, și concurenții PUN, Octavian Țicu.

În alte 7 cazuri, discursul de ură și instigare la discriminare a fost îndreptat împotriva membrilor partidelor politice și/sau a susținătorilor candidaților, precum și împotriva funcționarilor publici, politicienilor și alegătorilor în general.

Principalele criterii care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, dizabilitatea, activitatea profesională, sex/gen, religia și convingerile religioase, orientarea sexuală și opinia.

9.1. Candidații care au utilizat discursul de ură sau instigare la discriminare

În perioada de monitorizare, au fost înregistrate cel puțin 41 de situații în care discursul de ură sau instigare la discriminare a provenit de la 3 dintre cei 8 candidați, care au făcut apel la prejudecăți și stereotipuri, au instigat la discriminare și violență și au favorizat perpetuarea intoleranței în societate.

Dintre cele 41 de cazuri raportate, în 39 de cazuri autor al discursului de ură a fost candidatul PN, Renato Usatîi, și în câte un caz autori au fost Octavian Țicu și Andrei Năstase.

Discursul de ură sau instigare la discriminare utilizat de Renato Usatîi (PN)

În ceea ce privește discursul de ură sau instigare la discriminare utilizat de Renato Usatîi, dintre cele 39 de cazuri, 14 cazuri l-au vizat pe candidatul independent Igor Dodon, 3 cazuri – pe politicianul și omul de afaceri Vladimir Plahotniuc, 2 cazuri – pe candidata PAS, Maia Sandu, iar în celelalte 20 de cazuri au fost afectate diverse grupuri sociale (politicieni, femei, persoanele LGBT și funcționari publici) (a se vedea Graficul 17).

Sexism	Expresiile ca „ <i>l-a băgat sub fustă</i> ” etc. au fost utilizate la adresa Maiei Sandu, în cadrul a 3 emisiuni TV și într-un mesaj publicat pe pagina de FB.
Dezumanizare	Asocierile cu animale „ <i>гузганчик</i> ”, „ <i>ментозаври</i> ”, „ <i>kuliok</i> ” etc. au fost utilizate în raport cu Igor Dodon, politicieni și funcționari publici în cadrul a 9 întâlniri cu alegătorii, 4 emisiune TV și 4 postări pe pagina de FB.
Prejudecăți și stereotipuri	Expresiile „ <i>депутатский бордель</i> ”, „ <i>путаны</i> ”, „ <i>небuni</i> ”, „ <i>idiot</i> ” au fost utilizate în raport cu Igor Dodon și politicieni în cadrul a 4 întâlniri cu alegătorii, 1 postare pe pagina de FB și 1 emisiune TV.
Instigare la discriminare	Afirmația „ <i>я против там каких-то голубых, розовых походов</i> ” a fost făcută în contextul întâlnirilor publice în cadrul unei întâlniri cu alegătorii.
Instigare la violență	Expresii precum „ <i>брать черено от лопаты или виллы и просто выгонять</i> ” au fost utilizate în raport cu I. Dodon, V. Plahotniuc, politicieni și funcționari în cadrul a 6 întâlniri cu alegătorii, 2 emisiuni TV și 1 postare pe FB.

Unul dintre **cazurile de discurs sexist** utilizat de Renato Usatîi la adresa Maiei Sandu a avut loc în cadrul emisiunii TV *Puterea a patra de la N4, din data de 01.10.2020*, în cadrul căreia candidatul PN a afirmat:

- „Dacă ea a reușit și l-a băgat pe Andrei Năstase sub fustă, și l-a înădușit politic, ținându-l sub fustă un an de zile, ap’ matale ce mă trimiți acum?”
- „Ca să avem alegeri curate, în turul doi ar fi bine să fiu cu Maia Sandu, pe Maia Sandu nici n-o duce capul, nici n-are oameni, am în vedere să facă combinații pe care le face Dodon.”

În 10 cazuri dintre cele 39 de cazuri înregistrate, candidatul Renato Usatîi a instigat la violență, aceasta reprezentând una dintre cele mai agresive forme ale discursului de ură și instigare la discriminare utilizat de către candidatul PN. Mai jos sunt prezentate două dintre acestea:

- *06.10.2020/Mesaj pe pagina personală de Facebook*
„O să le tai pofta de furat tuturor nemernicilor și o s-o fac așa că n-o să-și mai dorească în veci banii oamenilor muncii și necăjiți. Cu binișorul n-o să obțin nimic. Dacă o să trebuiască, o să pun mâna nu doar pe hârleț, dar și pe topor și o să-i fugăresc pe toți ticăloșii care ne păgubesc.”
- *04.10.2020/Întâlnire cu alegătorii din s. Sturzovca, Glodeni*
„Вы знаете, как выглядит рынок секунд хенд на улице Пушкина, это все произошло за год, благодаря тому, что кому-то пришлось подрезать пальчики, кому-то придется подрезать ручки и я понимаю, что без таких жестких изменений в стране ничего не получится. [...] Надо будет взять в руки вилы, значит, я возьму в руки вилы, надо будет взять в руки бензопилу, поверьте, я ее точно возьму и ничего от них не останется.”

Discursul de ură îndreptat împotriva contracandidatului său Igor Dodon a luat forma denigrării, dezumanizării și instigării la violență. În raport cu contracandidata sa Maia Sandu, Renato Usatîi a utilizat un discurs sexist și a făcut apel la prejudecățile de gen.

În celelalte cazuri, prin utilizarea prejudecăților față de persoanele cu dizabilități mintale, dar și a prejudecăților de gen, Renato Usatîi nu doar a recurs la discursul de ură, dar și a creat un spațiu propice pentru manifestarea acestuia, astfel afectând nu numai contracandidații săi, ci și alte grupuri sociale, precum: femeile, persoanele cu dizabilități, persoanele LGBT, politicienii și membrii partidelor politice etc.

De asemenea, atragem atenția asupra numărului mare de mesaje care fie au promovat o formă de violență fizică, fie au instigat la violență în raport cu diverse persoane publice și nu numai. Acestea reprezintă una dintre cele mai agresive forme ale discursului de ură și pot determina creșterea nivelului de intoleranță în societate față de anumite persoane sau grupuri de persoane.

Discursul de ură sau instigare la discriminare utilizat de Andrei Năstase (PPDA)

Un alt candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova care a utilizat un discurs instigator la discriminare este Andrei Năstase, candidatul PPPDA, care, în cadrul unui material video, transmis LIVE pe *pagina personală de Facebook*, pe data de 30.09.2020, a afirmat:

„Știți ce n-a avut țara asta de-a lungul timpului? Niște oameni cu frică de Dumnezeu în fruntea țării. Adesea am avut niște oameni fără Dumnezeu și asta este grav, pentru că ce poate fi mai important decât viața, sănătatea, libertatea semenilor tăi?”

Astfel, Andrei Năstase a promovat ideea conform căreia o persoană care nu se identifică ca fiind parte a unui cult religios reprezintă un pericol, odată ce ajunge să dețină o funcție publică. Libertatea religioasă presupune și libertatea de a nu adopta o religie, și libertatea de a nu o practica, iar prin mesajul său, candidatul PPPDA susține mai curând o politică exclusivă, decât incluzivă.

Discursul de ură sau instigare la discriminare utilizat de Octavian Țîcu (PUN)

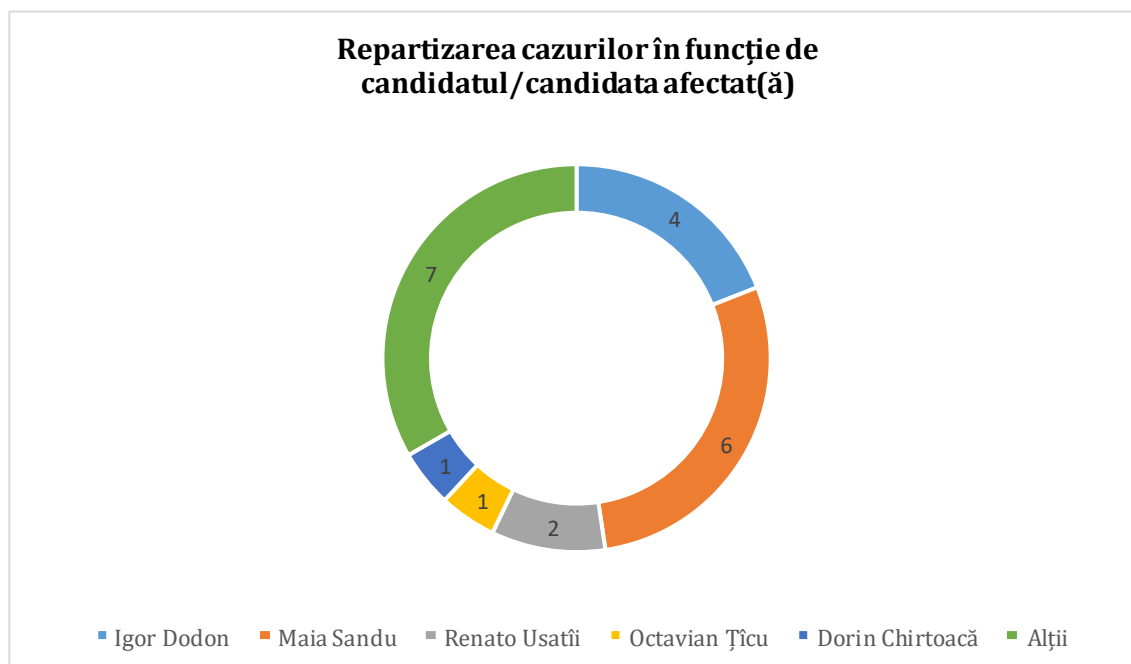
Octavian Țîcu, candidat PUN, este cel de al treilea candidat care a utilizat un mesaj denigrator la adresa politicienilor, ce a luat forma unui mesaj scris pe *pagina personală de Facebook*, pe data de 30.09.2020:

„Credeți că cineva din candidații înscriși la aceste alegeri va curăța vreodată aceste grajduri ale politicii moldovenești?”

Asocierea domeniului politic cu „grajdurile” face trimitere la ideea de spațiu neîngrijit, unde își desfășoară activitatea politicienii, iar astfel are loc o asociere indirectă și o dezumanizare a celor din urmă.

9.2. Candidații care au fost vizați de discursul de ură sau instigare la discriminare

În perioada de monitorizare, au fost identificate cel puțin 14 situații în care 5 dintre cei 8 candidați au fost afectați de o formă sau alta a discursului de ură și instigare la discriminare. În alte 7 cazuri, discursul de ură sau instigare la discriminare a fost îndreptat împotriva susținătorilor candidaților, membrilor partidelor politice sau alegătorilor în general.

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva Maiei Sandu (PAS)

Dintre cele 6 cazuri de discurs de ură sau instigare la discriminare în care a fost vizată candidata PAS, Maia Sandu, 4 au fost generate de către deputatul PSRM Bogdan Țîrdea. În două cazuri, Bogdan Țîrdea a asociat-o pe Maia Sandu cu imagini sau evenimente negative din societate și din istoria contemporană: criza refugiaților din 2015–2017 și exterminarea evreilor și a romilor din spațiul românesc aflat sub conducerea lui Ion Antonescu.

- *01.10.2020/Mesaj pe pagina personală de Facebook*
„Помните историю про 30 000 сирийцев? Санду 4 года выла, что это фейк. А сейчас что молчит? Может подаст в суд на The Guardian?”
- *11.10.2020/Комсомольская правда (www.kp.md)*
„Антонеску сжег, как скот, полмиллиона «хороших людей»: Он для кандидата на пост президента Молдовы Санду – «историческая личность», а не преступник; Для Майи Санду военный преступник Антонеску – историческая личность! Ну а как вы хотели? Перебил 300 000 евреев, 30 000 ромов, тысячи молдаван. Но для таких как Санду, он заслуживает уважения. Не каждый же так сможет решать «национальный вопрос». Тут нужно быть зверем, а не человеком.”

În primul caz, deputatul Țîrdea alimentează una dintre fricile sociale ce vizează un posibil val de imigranți în Moldova. Aceasta este conectată la știrea falsă cunoscută ca „povestea celor 30 000 de sirieni”, lansată în spațiul public în contextul alegerilor prezidențiale din 2016 și asociată cu fosta și actuala candidată PAS, Maia Sandu. În cel de al doilea caz, Bogdan Țîrdea face trimitere la o opinie exprimată de Maia Sandu cu privire la Ion Antonescu și o asociază cu imaginea negativă a acestuia.

În celelalte două cazuri, deputatul PSRM utilizează prejudecățile față de persoanele LGBT și o asociază pe Maia Sandu cu această comunitate.

- *12.10.2020/Mesaj pe pagina personală de Facebook*
„Но цели Санду ясны как божий день: Униря, гей парады, продажа земли иностранцам. Она ведь открыто поддержала Белую Карту инвесторов, где продажа земли – ключевой посыл!”
- *04.10.2020/Mesaj pe contul personal de Telegram*
„Вот несколько фраз из этой песни: «And all the best women are married, All the handsome men are gay, You feel deprived» (И все лучшие женщины замужем, Все

красивые мужчины геи, Ты чувствуешь себя обделенной"). Мда... Сколько не пытается Майя Санду втирать про семью, все равно про ЛГБТ получается."

În ambele situații, Bogdan Țirdea o ridiculizează pe candidata PAS, insinuând că aceasta promovează drepturile persoanelor LGBT și nu familia. De asemenea, deputatul Țirdea alimentează alte câteva frici sociale: unirea Republicii Moldova cu România, marșurile LGBT și „vânzarea pământurilor străinilor”, pe care le asociază cu Maia Sandu. În același timp, aceste mesaje determină creșterea intoleranței în societate față de adeptii ideii Unirii, persoanele LGBT și străinii.

Cel de al cincilea caz identificat, care reprezintă un limbaj sexist, îl are ca autor pe Igor Volnițchi, jurnalist și politolog. Acesta a afirmat, în cadrul emisiunii „ДЕЛО ПРИНЦИПА” de la Accent TV, difuzată pe data de 09.10.2020:

„Я думаю, что если бы Андрей Нэстасе вышел бы на второй круг, то он имел бы больше шансов чем Майя Санду, потому что Майя Санду своим поведением отвергла сторонников этих партий, симпатизирующих, голосующих за эти партии в эти годы и просто эти люди не захотят в очередной раз, как выражаются представители Платформы ДА, нести фату за Майю Санду в очередной раз, в очередных выборах.”

Un alt mesaj sexist la adresa candidatei PAS a fost înregistrat pe *Комсомольская правда* (www.kp.md), în articolul „Дайте Майе гранату: Санду обвиняет власти в невозможности вернуть украденный миллиард, но она не вернула ни копейки будучи премьером Молдовы”, publicat pe 04.10.2020, în care autorul, Leonid Reabcov, a scris:

„Не вернули. Забыли, что руководили страной. Память, наверное, девичья. Ничего страшного.”

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva lui Igor Dodon (CI)

În cazul candidatului independent, discursul de ură a luat forma imaginilor și materialelor video însoțite de mesaje, care au avut scopul de a-l denigra și ridiculiza prin dezumanizare și asocieri cu imagini negative.

Dintre cele 4 cazuri identificate pe pagina de Facebook *Mercury Detox*, Igor Dodon a fost asociat cu animale („porc”) în două cazuri, iar în alte două cazuri acesta a fost asociat cu comunitatea LGBT prin utilizarea unor injurii la adresa homosexualilor sau a imaginii unor persoane publice cunoscute ca având o altă orientare sexuală.

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva lui Renato Usatîi (PN)

În alte două cazuri, identificate în două articole publicate pe pagina web *Комсомольская правда* (www.kp.md), a fost vizat candidatul PN, Renato Usatîi:

- 05.10.2020/Articolul: „Закрýтый опрос накануне выборов президента Молдовы: Главный неудачник – Усатый, он не пройдет во второй тур, даже если сменит пол и запоем на якутском”/Autor: Bogdan Țirdea
 - 07.10.2020/Articolul: „Приходить на встречи с Ренато Усатым – смертельно опасно для жителей Молдовы?”/Autor: Pavel Munteanu
- „Приходить на встречи с Ренато Усатым – смертельно опасно для жителей Молдовы? А теперь давайте поставим себя на место тех, кто приходит «собачку говорящую посмотреть» (с) – то есть, обычных людей, хотя большая часть из них члены и сочувствующие «Нашей Партии». То есть, ежели рванет, то Усатый, допустим, самоликвидируется с места взрыва на бронированном БМВ, а простые граждане? А простые граждане будут лежать на асфальте.”

În ambele cazuri, expresiile utilizate de către autori: „он не пройдет во второй тур, даже если сменит пол” și „собачку говорящую” au scopul de a-l ridiculiza pe candidatul PN și de a-l denigra.

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva lui Dorin Chirtoacă (Blocul Electoral UNIREA)

Și candidatul Blocului Electoral UNIREA, Dorin Chirtoacă, a fost afectat de discursul de ură prin intermediul unei imagini pe *pagina de Facebook Mercury Detox*.

Acesta apare într-o imagine montată, în lenjerie intimă, pe corpul căruia sunt desenate liniile abdomenului și organul genital. Imaginea este însoțită de textul: „Cum se autocaracterizează Chirtoacă în fața alegătorilor”. Imaginea îl ridiculizează și îl denigreză pe Dorin Chirtoacă.

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva lui Octavian Țicu (PUN)

Cel de al cincilea candidat afectat de discursul de ură este Octavian Țicu, candidatul PUN. Pe data de 03.10.2020, în *Moldova suverană*, autorul Mihai Conțiu a utilizat prejudecăți față de persoanele cu dizabilități mintale pentru a-l denigra pe Octavian Țicu, scriind:

„Recitind «revolta» lui Țicu, vedem și mai bine cât de meschin, mincinos, duplicitar și imoral este acest candidat la prezidențiale. Megalomania lui e cu atât mai vizibilă cu cât, pentru a-și da importanță, greutate, îi califică halucinant drept dușmani personali ai lui pe Președintele Dodon și Moscova. Alo, Psihiatria, sunteți pe fir? Delirant, manipulator și mincinos periculos, la fel ca și unionismul lui și al celor care-l controlează! Alo, Psihiatria, sunteți pe fir?”

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva susținătorilor candidaților/partidelor politice și a alegătorilor

În alte 7 situații, discursul de ură sau instigare la discriminare a vizat simpatizanții candidaților, membrii partidelor politice și alegătorii în general.

Discuțiile din spațiul public despre numărul secțiilor de votare deschise pentru diasporă și locuitorii din regiunea transnistreană s-au transpus în mesaje rasiste și instigatoare la discriminare din partea cetățenilor. Astfel, 3 dintre cele 7 cazuri înregistrate au vizat minoritățile etnice și cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană:

- 09.10.2020/*deschide.md/REPORTAJ// Revolta satelor împotriva secțiilor de votare pentru transnistreni: „Ei votează pe bani, noi trebuie să ne apărăm sănătatea”*
Anatol Iepure, primarul s. Hagimus, r. Căușeni, a afirmat:
„Ei vin după bani, iar noi ne apărăm sănătatea. O să fie vărsare de sânge. Poliția trebuie să se gândească cum să facă coridorul între noi și dâșii.”
- 08.10.2020/*Întâlnirea lui Andrei Năstase cu alegătorii din or. Criuleni*
O participantă în cadrul evenimentului public a afirmat: „La găgăuzi le-au dat autonomie, rușii vor Pridnestrovia, țișanii vor Soroca. Ce mai vor din Moldova?”

Un alt participant din cadrul aceluiași eveniment a afirmat: „Acum ei vor să folosească Transnistria, Găgăuzia, prorușii toți din Chișinău și toți degradații, mă scuzați, de moldoveni.”

Nici în primul caz, nici în al doilea, Andrei Năstase, candidatul PPPDA, care a organizat întâlnirea cu alegătorii, a înregistrat și a transmis LIVE întâlnirea pe pagina personală de Facebook, nu a intervenit pentru a atrage atenția asupra mesajelor rasiste.

De asemenea, dintre cele 7 cazuri, în câte un caz au fost vizați susținătorii lui Igor Dodon și ai Maiei Sandu:

- 07.10.2020/*Pagina de Facebook „Jos Dodon”*
O imagine în care apare Igor Dodon în fața unei turme de oi este însoțită de textul: „Dodon la întâlnire cu alegătorii săi”.
În acest mod, susținătorii lui Igor Dodon sunt asociați cu oile, fiind dezumanizați și denigrați.
- 03.10.2020/*Pagina personală de Facebook Alexandr Muravschi*

Pe pagina personală de Facebook, Alexandr Muravschi, ex-deputat în Parlamentul Republicii Moldova și ex-ministru al economiei, a scris:

„А на будущее предлагаю отказаться от любого вида фильтров и зарегистрировать рядом с уважаемой Майей Григорьевной ещё около тысячи бомжей и потенциальных пациентов известного загородного учреждения. Думаю, таких желающих будет в избытке. И это будет высшим уровнем мировой демократии!”

Într-un caz de instigare la violență, înregistrat în cadrul emisiunii „*Cabinetul din umbră: Bătălia prezidențială se dă pe 1/11/2020. Partea a II-a*”, din 01.10.2020, de la Jurnal TV, Sergiu Sîrbu a fost întrebat: „Ei (membrii PDM) s-au îmbogățit în perioada de când i-a preluat Dodon sau ei erau deja bogați?”

Și a răspuns: „Cel puțin, ei atunci încercau să ascundă bogăția lor, în perioada lui Plahotniuc. Eu sunt sigur, acum abia înțeleg că greșeala mare a lui Plahotniuc era că poate că el a permis, dar nu a avut suficient timp ca să verifice pe toți și să-i pună la punct, și să le taie capetele la unii care posibil s-au folosit de putere, de Plahotniuc, de Partidul Democrat, de Guvern ca să își facă chestii absolut ilegale, de care noi, mulți, poate am aflat mult mai târziu, și acum aflăm, de fapt, ce au făcut ei pe timpul nostru.”

Un alt caz de discurs de ură care i-a vizat pe alegătorii din Republica Moldova a fost publicat pe *pagina personală de Facebook* a activistului Feodor Ghelici, pe data de 07.10.2020:

„Идиот — человек, страдающий глубокой формой умственной отсталости (олигофрении). Сколько таких в Молдове, которые выбирают власть?”

Asociația Promo-LEX atrage atenția că utilizarea discursului de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media de către candidați și susținătorii acestora, în contextul campaniei electorale, afectează atât demnitatea contracandidaților, cât și a persoanelor care fac parte din anumite grupuri sociale, inclusiv atunci când sunt utilizate prejudecăți și stereotipuri sau se instigă la discriminare și violență.

De asemenea, Promo-LEX menționează că alimentarea fricilor sociale cu scopul de a manipula sau a dezinforma electoratul determină dezbinarea societății și creșterea nivelului de intoleranță față de diferite grupuri sociale.

Ținem să precizăm că în niciunul dintre cazurile de discurs de ură sau instigare la discriminare, înregistrate la posturile TV, moderatorii emisiunilor nu au reacționat.

X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ

În contextul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020, în perioada de raportare, Asociația Promo-LEX și alte trei organizații, care au beneficiat de subgranturi din partea Asociației, au realizat cel puțin 59 de activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot.

Activitățile au vizat tinerii, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă și au cuprins mesaje, articole, știri video, reportaje video, videouri de informare și mobilizare, vloguri, emisiuni de tip talk-show, quizuri electorale și platforme web informaționale.

Din cauza restricțiilor sanitar-epidemiologice impuse de pandemia de COVID-19, toate activitățile au fost realizate în format online și au fost promovate pe rețelele de socializare.

CICDE și CEC au desfășurat atât activități de instruire (a funcționarilor electorali, a potențialilor membri ai birourilor electorale ale secțiilor de votare din afara țării, a angajaților IGP), cât și anumite activități de informare (publicații periodice, materiale video și didactice etc.) privind pregătirea scrutinului prezidențial și specificul alegerilor în condiții pandemice.

10.1. Campania Promo-LEX de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot

În cadrul Campaniei „aiVOT!”, Asociația Promo-LEX a desfășurat activități de informare și educație electorală a alegătorilor. Activitățile au vizat tinerii alegători, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă, precum și alegătorii în ansamblu.

În acest sens, Promo-LEX a distribuit pe mai multe rețele de socializare 12 mesaje informative⁶⁸ cu privire la alegerile prezidențiale și procedurile de vot⁶⁹. De asemenea, au fost promovate 3⁷⁰ videouri de tip VOX adresate tinerilor, cu privire la data alegerilor, atribuțiile președintelui și cum trebuie să fie un președinte în viziunea tinerilor.

Promo-LEX a organizat și un Quiz⁷¹ – concurs de cunoștințe în domeniul electoral, în cadrul căruia au participat 39 de tineri. Întrebările au vizat procedurile de vot și cele electorale în cadrul unui scrutin prezidențial, precum și alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Zece tineri, câștigătorii concursului, s-au ales cu premii simbolice – materiale de vizibilitate a Campaniei „aiVOT!”.

De asemenea, organizațiile care au primit granturi din partea Asociației Promo-LEX au desfășurat mai multe activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a alegătorilor.

În acest sens, Asociația Obștească „Asociația Presei Independente” (API) desfășoară Campania „Fii în trend: Distrează-te votând și votează distrându-te”. În perioada de raportare, API a realizat și a promovat pe rețele de socializare 4 articole⁷² tematice informative cu privire la participarea la vot a tinerilor și a alegătorilor din regiunea transnistreană⁷³. De asemenea, au fost realizate și distribuite pe rețele de socializare 6 videouri de informare⁷⁴ și mobilizare⁷⁵ apolitică a alegătorilor și două emisiuni de tip talk-show, care au avut drept protagoniști tineri. Împreună cu portalul diez.md, API a realizat și un Quiz⁷⁶ tematic pentru tinerii alegători din țară și din diasporă, întrebările vizând procedurile electorale și cele de vot în cadrul scrutinului prezidențial.

Activitățile de campanie ale API au fost realizate în parteneriat cu portalurile informative diez.md, observatorul.md, expresul.md, nokta.md și tuk.md.

⁶⁸ [Ieși la vot.](#)

⁶⁹ [Ieși la vot.](#)

⁷⁰ [Ieși la vot.](#)

⁷¹ [QUIZ electoral](#) cu premii.

⁷² [Dacă alegătorul „conectează” gândirea critică la alegeri – votul informat este garantat.](#)

⁷³ [O alegătoare](#) din regiunea transnistreană: „Întâi noiembrie este o posibilitate bună de a reaminti că noi, la fel, existăm...”

⁷⁴ [Alegeri](#) prezidențiale 2020. Informații utile despre alegerile din 1 noiembrie.

⁷⁵ [Tinerii](#) merg la vot 2020.

⁷⁶ [Verifică-ți](#) cunoștințele în domeniul electoral. Răspunde corect și câștigă premii.

Asociația Obștească „Asociația pentru Democrație Participativă” (ADEPT) a creat rubrica *Alegerile prezidențiale din 2020 din Republica Moldova* pe pagina specializată www.alegeri.md, completând-o cu informații relevante cu privire la scrutin, campania electorală, concurenții electorali etc. De asemenea, împreună cu jurnalistul și vloggerul Dorin Galben și *Ziarul de gardă*, ADEPT a realizat și a promovat pe rețelele de socializare un video⁷⁷ cu privire la participarea la vot a alegătorilor din diasporă și înregistrarea prealabilă a alegătorilor și un reportaj video⁷⁸ cu privire la constituirea secțiilor de vot peste hotare.

Asociația Obștească „Academia Rocket” a realizat și a promovat pe rețele de socializare 23 de videoștiri KOMETA cu privire la alegerile prezidențiale, procedurile de vot⁷⁹, campania electorală⁸⁰, concurenții electorali⁸¹ și platformele electorale⁸² ale acestora etc. De asemenea, au fost realizate 4 videoclipuri cu privire la declarațiile candidaților la funcția de președinte al Republicii Moldova.

10.2. Activitățile de instruire și informare a alegătorilor organizate de CEC și CICDE

Activități de instruire. Pe parcursul perioadei monitorizate, CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) au asigurat pregătirea online, dar și față în față, a funcționarilor electorali, a angajaților IGP ce ar putea fi implicați în desfășurarea alegerilor, a potențialilor membri ai birourilor electorale ale secțiilor de votare din afara țării.

În perioada 29 septembrie – 3 octombrie, CICDE a instruit, în cadrul a 42 de webinare, 600 de persoane, potențiali membri ai BESV din afara țării, constituite pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

La 7 octombrie, CICDE a organizat un webinar destinat pentru 2309 funcționari electorali din BESV-urile constituite pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, care au fost familiarizați cu specificul activității BESV, principalele atribuții ale membrilor biroului electoral.

La 9 octombrie CICDE, în comun cu CEC și Poliția Republicii Moldova, a instruit online 270 de angajați ai IGP, care vor fi antrenați în asigurarea securității publice pe toată perioada electorală. Un aspect important l-a constituit organizarea scrutinului prezidențial în condiții de securitate în sănătatea publică pe fondul depistării a noi cazuri de infecții cu COVID-19.

În perioada 10-11 octombrie, CICDE a organizat un seminar de instruire a membrilor BESV din afara țării. În cadrul instruirii au fost abordate subiecte precum: reglementarea juridică a activității birourilor electorale din străinătate, drepturile, obligațiile și responsabilitățile membrilor BESV, numărarea și generalizarea voturilor, transmiterea documentelor și materialelor electorale, precum și organizarea scrutinului electoral în condiții de pandemie de COVID-19.

În zilele de 12 și 13 octombrie, CICDE a desfășurat instruirea față în față a funcționarilor electorali din cadrul BESV. În cadrul instruirii s-a discutat despre: constituirea și responsabilitățile de bază ale funcționarilor BESV, colaborarea cu persoanele autorizate să asiste la operațiunile electorale, pregătirea pentru votare și procedura de votare, accesibilitatea procesului electoral, numărarea voturilor de către BESV și documentația electorală aferentă, împachetarea, sigilarea și transmiterea documentelor și materialelor electorale.

Activități de informare. Cu privire la informarea alegătorilor, CEC a elaborat și a lansat patru materiale video cu informații despre:

- *organizarea alegerilor prezidențiale din 2020 în condițiile pandemiei de COVID-19*, și anume: măsurile anti-COVID-19 ce trebuie respectate în ziua votului în vederea protejării celor dragi, dar și a funcționarilor electorali și a observatorilor naționali și internaționali, aflați în secțiile de votare;
- *documentele în baza cărora se poate vota atât pe teritoriul țării, cât și peste hotare*: buletinul de identitate cu fișa de însoțire având mențiunea de domiciliu; buletinul de identitate provizoriu;

⁷⁷ [Episodul 144](#). Mesaj important pentru moldovenii din diasporă. Cum putem influența rezultatele alegerilor prezidențiale?!

⁷⁸ „[Chinurile](#)” constituirii secțiilor de votare din străinătate.

⁷⁹ [Alegătorii din stânga](#) Nistrului au undă verde pentru a participa la prezidențiale.

⁸⁰ [Și-au încălecat](#) pe-o șă; și v-au spus povestea așa.

⁸¹ [Moldova](#), узнай своих героев.

⁸² [Cu Doamne](#) ajută!

legitimația de serviciu pentru militarii în termen (SV pe teritoriul țării), precum și pașaportul cetățeanului Republicii Moldova, inclusiv cu termen de valabilitate expirat; buletinul de identitate sau livretul de marinar (SV peste hotare);

- *importanța participării la vot și a unei alegeri responsabile;*

- *verificarea datelor incluse în lista electorală:* includerea sau excluderea, în baza actelor doveditoare, din lista electorală de bază; corectarea erorilor comise la înscrierea datelor.

Cu privire la informarea alegătorilor, CEC a elaborat și a lansat trei materiale video cu informații despre:

- *procedura de numărare a buletinelor de vot:* persoanele autorizate să participe la proces și persoanele în drept să monitorizeze alegerile;

- *accesul egal pentru toți la procesul electoral:* *accesibilitatea SV, accesul la informații pentru toate tipurile de dizabilități, precum și posibilitățile alegătorilor nevăzători de a participa la alegerile prezidențiale;*

- *preziua alegerilor:* amenajarea secției de votare, numărarea și repartizarea buletinelor de vot, repartizarea atribuțiilor în ziua alegerilor;

- *întocmirea listelor electorale.*

În perioada monitorizată, CICDE a lansat alte 3 podcasturi „CICDE Podcast” cu următoarele subiecte: opțiunile de participare la alegeri pentru cei care doresc să voteze într-o altă secție de votare; integritatea alegătorului și raportarea faptelor de corupere; fenomenul știrilor false în perioada electorală și informarea corectă a cetățenilor.

În perioada 7 – 13 octombrie, în cadrul campaniei de informare „Drumul lui Arci spre alegeri”, CICDE a abordat votarea pe timp de pandemie și măsurile de combatere și prevenire a virusului COVID-19 cu copii, părinți și profesori din mai multe localități (mun. Chișinău, mun. Bălți, Criuleni, Telenești, Sângerei, Râșcani, UTA Găgăuzia).

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova

1. Soluționarea adresei Curții Constituționale privind reglementarea articolului 6, alin. (5) din Legea nr. 86 din 11 iunie 2020 cu privire la organizațiile necomerciale în conformitate cu hotărârea adoptată, astfel încât în perioada campaniei electorale organizațiilor necomerciale să le fie interzisă doar prestarea serviciilor gratuite, nu și a serviciilor oneroase.
2. Reglementarea explicită a temeiurilor de refuz de deschidere a conturilor pentru concurenții electorali de către băncile comerciale, precum și a consecințelor legale asupra dreptului de a fi ales.
3. Reglementarea explicită a legalității susținerii de către un partid politic a candidatului independent, inclusiv din perspectiva neadmiterii raportării lacunare a finanțării campaniei electorale, dar și a implicării în campania electorală a partidelor politice care nu participă la alegeri.
4. Stabilirea în Codul electoral a unor norme legale clare privind suspendarea Președintelui Republicii Moldova pentru participare la campania electorală în calitate de candidat.
5. Ajustarea legislației naționale astfel încât toți candidații să înceapă campania electorală în aceleași termene.

Comisiei Electorale Centrale:

6. Respectarea legislației electorale și a obligației de a recepționa rapoartele financiare ale partidelor politice care planifică să doneze în contul „Fond electoral” la începutul campaniei electorale.
7. Introducerea donațiilor în mărfuri și servicii la balanța raportului privind finanțarea campaniei electorale.

ABREVIERI

alin. – alineatul
APL – administrația publică locală
art. – articolul
BESV – birou electoral al secției de votare
BE Unirea – Blocul Electoral „UNIREA”
BNM – Banca Națională a Moldovei
com. – comuna
CEC – Comisia Electorală Centrală
CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul II
CI – candidat independent
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică
CTESP – Comisia Teritorială Extraordinară de Sănătate Publică
lit. – litera
MO – Misiune de observare
mun. – municipiu
nr. – număr
or. – oraș
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL – observator pe termen lung
OTS – observator pe termen scurt
PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
pct. – punctul
PDM – Partidul Democrat din Moldova
PLDM – Partidul Liberal Democrat din Moldova
PN – Partidul Nostru
POM – Partidul Politic Partidul Oamenilor Muncii
PPPDA – Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
PPȘ – Partidul Politic „Șor”
Pro Moldova – Partidul Politic „PRO MOLDOVA”
PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PUN – Partidul Unității Naționale
RFE – Registrul funcționarilor electorali
s. – satul
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
u.c. – unități convenționale
USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTAG – Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia

ANEXE

Anexa nr. 1. Observatorii acreditați în perioada 21 mai - 13 octombrie 2020

Instituția solicitantă	21 mai - 25 august	26 august - 15 septembrie	16 septembrie - 29 septembrie	30 septembrie - 13 octombrie	Total, la 13.10.20
Observatori naționali					919
Misiunea de observare Promo-LEX	69	-	464	361	894
Ambasada Regatului Țărilor de Jos în Republica Moldova	-	-	1	-	1
Ambasada Japoniei în Republica Moldova	-	-	-	2	2
Institutul Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale AI a CSI	-	-	3	-	3
Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova	-	-	-	3	3
Asociația Obștească „Reprezentanța în Moldova a NDI din SUA”	-	-	-	16	16
Observatori internaționali					121
Consiliul Adunării Interparlamentare a Statelor Membre ale CSI	-	21	-	2	23
Misiunea de observare a Comunității Statelor Independente (CSI)	-	-	-	5	5
Biroul de Cooperare al Elveției/Reprezentanța Ambasadei Confederației Elvețiene în Republica Moldova	-	2	-	-	2
Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	-	3	32	-	35
Ambasada Republicii Franceze în Republica Moldova	-	3	-	-	3
Ambasada Regatului Țărilor de Jos în Republica Moldova	-	-	1	-	1
Ambasada Ungariei în Republica Moldova	-	-	1	-	1
Ambasada Regatului Suediei în Republica Moldova	-	-	4	-	4
Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO)	-	-	5	11	16
Ambasada Republicii Lituania în Republica Moldova	-	-	4	-	4
Ambasada Republicii Turcia în Republica Moldova	-	-	-	10	10
Ambasada Republicii Austria în Republica Moldova	-	-	-	1	1
Ambasada Japoniei în Republica Moldova	-	-	-	3	3
Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova	-	-	-	8	8
Comisia Electorală Centrală a Republicii Uzbekistan	-	-	-	2	2
Comisia Centrală pentru Alegeri și Desfășurarea Referendumurilor Republicane a Republicii Belarus	-	-	-	2	2
Asociația Obștească „Reprezentanța în Moldova a National Democratic Institute din SUA”	-	-	-	1	1

Anexa nr. 2. Cauzele invocate de GI înregistrate care nu au depus dosarele la CEC

Nr.	GI	Apartenența politică	Motive invocate de GI
1	Oboroc Constantin	CI	Nu s-a reușit colectarea numărului necesar de semnături în listele de subscripție
2	Toma Serghei	POM	Infectarea membrilor GI cu COVID-19, din care cauză a fost necesară autoizolarea acestora și, respectiv, stoparea procesului de colectare a semnăturilor
3	Kalinin Alexandr	CI	Persecutarea membrilor GI de către reprezentanții PSRM
4	Costaș Ion	CI	Caracterul ilegal al alegerilor desfășurate

